

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

ALTERNATIVNÍ OBCHODNÍ A MĚNOVÉ SYSTÉMY

ALTERNATIVE TRADING AND CURRENCY SYSTEMS

DP - PE - KEK - 2002 07

IVAN JAKUBEC

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Kraft, CSc. (Katedra ekonomie)

Konzultant: Ing. Iva Nedomlelová (Katedra ekonomie, Technická univerzita v Liberci)

Počet stran: 86

Počet příloh: 6

Datum odevzdání: 24.5.2002

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Ivana J a k u b c e

obor č. 6208 T Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111 / 1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisech určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu:

Alternativní obchodní a měnové systémy

Pokyny pro vypracování:

1. Vymezení hypotéz a stanovení cílů práce
2. Historie peněz a měnových systémů
3. Příčiny vzniku a vývoj místních obchodních systémů
4. Principy fungování místních obchodních systémů
5. Druhy místních obchodních systémů
6. Zhodnocení dosažených cílů práce a doporučení pro ekonomickou praxi

KEK / POE - M6

Rozsah grafických prací:

50 - 60 stran textu + nutné přílohy

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

- Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996
- Douthwaite, R.; Wagman, D.: Bataria – A Community Exchange Network for Third System. Strohalm 1999
- Revenda, Z.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Management Press, Praha 1996
- Revenda, Z.: Centrální bankovníctví. Management Press, Praha 1999
- <http://www.transaction.net/>
- <http://www.lightlink.com/hours/ithacahours/>
- <http://www.qmlets.u-net.com/>

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jiří Kraft, CSc.

Konzultant: [redacted]

Termín zadání diplomové práce: 31. října 2001

Termín odevzdání diplomové práce: 24. května 2002

doc. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Ehleman, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta. Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména §60 (školní dílo) a §35 (o nevýdělečném užití díla k vnitřní potřebě školy).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé práce (prodej, zapůjčení apod.)

Jsem si vědom toho, že užití své diplomní práce či poskytnutí licenci k jejímu užití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do její skutečné výše).

Po pěti letech si mohu tuto práci vyžádat v Univerzitní knihovně TU v Liberci, kde je uložena, a tím výše uvedená omezení vůči mé osobě končí.

V Liberci dne 10.5.2002

Poděkování

Rád bych poděkoval panu doc. ing. Jiřímu Kraftovi, CSc. za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce. Děkuji též svým rodičům za jejich podporu během celého studia.

Resumé

Předmětem této diplomové práce bylo komplexnější zpracování tématu fungování alternativních obchodních a měnových systémů. Fungování místního obchodního systému s vlastní - do jisté míry „uměle“ vytvořenou - lokální měnou může v mnohém pozitivně ovlivnit ekonomiku regionu. Je třeba zdůraznit, že tato nová měna nemá konvenční (národní) měnu nahradit, ale má působit jako její doplněk.

V současné době alternativní měnu ve světě používá přibližně 2000 obchodních systémů. Tím nejrozšířenějším je tzv. LETS - Local Exchange Trading System - místní obchodní výměnný systém, který lze charakterizovat jako místní neziskovou organizaci, která umožňuje svým členům směnu zboží a služeb za použití alternativní měny.

Abstract

The object of this diploma thesis is to digest the topic of alternative trading and currency systems. The operating of local trading system with its own currency should have positive influence to the regional economy. Local currency is not an alternative to conventional money but works as a complement to it.

In present is alternative currency used in approximately 2000 trading schemes all over the world. The most wide-spread trading scheme is so-called LETS - Local Exchange Trading System. LETS can be characterized as a community-based and non-profit organization that enable its members to exchange goods and services by using their own money.

Obsah:

1.	VYMEZENÍ HYPOTÉZ A STANOVENÍ CÍLŮ PRÁCE	10
2.	HISTORIE PENĚŽ A MĚNOVÝCH SYSTÉMŮ	15
2.1.	VYMEZENÍ POJMU PENÍZE	15
2.2.	VÝVOJ PENĚŽ	17
2.2.1.	Naturální směna	17
2.2.2.	Komoditní peníze	18
2.2.3.	Papírové peníze	19
2.2.4.	Elektronická forma peněz	19
2.3.	MÍSTNÍ A NOUZOVÉ MĚNY V MINULOSTI	21
2.4.	MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ	22
2.4.1.	Wära, Německo	23
2.4.2.	Wörgl, Rakousko	24
2.4.3.	USA	25
2.5.	ROZDÍLY MEZI MÍSTNÍMI A NÁRODNÍMI MĚNAMI	26
3.	PŘÍČINY VZNIKU A VÝVOJ MÍSTNÍCH OBCHODNÍCH SYSTÉMŮ ...	29
3.1.	LETS	30
3.1.1.	Vývoj LETS	31
3.1.2.	Rozmach LETS	33
3.1.2.1.	Kanada a USA	33
3.1.2.2.	Austrálie a Nový Zéland	33
3.1.2.3.	Velká Británie	34
3.1.2.4.	Další státy	35
4.	PRINCIPY FUNGOVÁNÍ MÍSTNÍCH OBCHODNÍCH SYSTÉMŮ	37
4.1.	ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY FUNGOVÁNÍ LETS	37
4.1.1.	Ceny služeb	37
4.1.2.	Konsensus	38
4.1.3.	Transparentnost	38
4.1.4.	Rovnocennost	38
4.1.5.	Neexistence úroku	39
4.2.	PRINCIPY FUNGOVÁNÍ LETS	39
4.2.1.	Adresáře a seznam zboží a služeb	41
4.2.2.	Administrativní struktura LETS	41

4.2.3.	Místní měna	43
4.3.	PROCES OBCHODOVÁNÍ V LETS	44
4.4.	PROVOZNÍ ASPEKTY LETS	46
4.4.1.	Velikost systému	46
4.4.2.	Poplatky	47
4.4.3.	Rozpočtové výdaje LETS	48
4.4.4.	Půjčky	49
4.4.5.	Daně	50
4.4.6.	Dávky v nezaměstnanosti	51
4.4.7.	Hodnota místní měny a inflace	51
4.4.8.	Vztahy se státními institucemi	52
4.5.	MEZISYSTÉMOVÉ OBCHODOVÁNÍ (MULTI-LETS)	53
5.	DRUHY MÍSTNÍCH OBCHODNÍCH SYSTÉMŮ	56
5.1.	WIR, ŠVÝCARSKO	57
5.2.	CONSTANTS, USA	60
5.3.	TIME DOLLARS	61
5.4.	NOVODOBÉ MĚNOVÉ SYSTÉMY	62
5.4.1.	Ithaca HOURS	63
5.4.2.	Brooklyn Greenbacks, New York	70
6.	VÝHODY A NEVÝHODY ALTERNATIVNÍCH SYSTÉMŮ OBECNĚ	72
6.1.	EKONOMICKÉ PŘÍNOSY	72
6.2.	SPOLEČENSKÉ A SOCIÁLNÍ PŘÍNOSY	74
6.3.	NEVÝHODY	75
7.	ZHODNOCENÍ DOSAŽENÝCH CÍLŮ PRÁCE A DOPORUČENÍ PRO EKONOMICKOU PRAXI	80
8.	LITERATURA:	84
9.	SEZNAM PŘÍLOH:	86

Seznam použitých zkratek:

angl.	anglicky
G\$	„green dollar“ - „zelený dolar“
kap.	kapitola
DEM	německá marka
EMU	European Monetary Union
LCS	Landsman Community Services Ltd.
LETS	Local Exchange Trading System
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

1. Vymezení hypotéz a stanovení cílů práce

Mezi současné trendy ekonomického vývoje patří integrace národních ekonomik do nejrůznějších nadnárodních uskupení, odstraňování překážek pohybu produktů a peněz a celková prohlubující se provázanost jednotlivých ekonomik po celém světě. Díky relativně levné přepravě zboží se zvyšuje objem mezinárodního obchodu. Tento proces přináší tři zásadní výhody. První z nich je vyšší ekonomický růst a rozšíření produkce vyplývající ze specializace producentů v souvislosti s teorií komparativních výhod. Druhým přínosem jsou širší možnosti spotřebitelů při výběru zboží a služeb, což je umožněno díky zahraničnímu obchodu. Třetí výhodou zmíněného procesu jsou nižší ceny produkce, a to díky již zmíněné specializaci, resp. výnosům z rozsahu.

Kromě uvedených výhod, které tento proces přináší, je důsledkem užšího propojování národních hospodářství také stále větší potenciální nestabilita celosvětového ekonomického systému. Krize v jedné části světa tak může významným způsobem negativně ovlivnit celé světové hospodářství. Dalším dnešním problémem je relativně vysoká nezaměstnanost, jejíž vliv na národní hospodářství také není nezanedbatelný.

Již v 80. letech 20. století se ve větším měřítku objevily snahy vyvarovat se závislosti na globálním ekonomickém systému a posilovat a vytvářet ekonomiky místní, stabilní a co nejméně závislé na světovém systému. Model, v němž převládá průmyslový systém - systém investorů, akcionářů a podílů na zisku - postupně nahrazovat modelem, v němž stále větší roli hrají místní systémy, kde má většina rodin vlastní zdroj obživy: farmu, živnost, obchod nebo soukromou praxi.

Richard Douthwaite ve své knize *Short Circuit* popisuje tři základní změny v ekonomické strategii, jejichž aplikací v lokální ekonomice by mohlo být dosaženo větší nezávislosti na globálním ekonomickém systému a tím i větší lokální hospodářské stability. Douthwaitem navrhované změny jsou následující:

1. **v uspokojování místních potřeb se orientovat na místní zdroje,**
2. **odmítnout světové ceny jako měřítko, které by mělo určovat, co bude místní společenství pěstovat či vyrábět a**
3. **zajistit soběstačnost komunity v klíčových oblastech,** zejména v oblasti energie, pěstování potravin, výroby oděvů a prioritou při budování soběstačných společenství by měl být **nezávislý finanční systém.**

Vytvoření nezávislého finančního systému je základním krokem k větší ekonomické soběstačnosti. V současné době je totiž míra obchodování (resp. obchodní aktivity) v téměř jakékoliv části průmyslového světa závislá na množství peněz, které do oblasti proudí „zvenčí“. Pokud není tento proud dostatečný, nedostatek peněz znemožňuje provádění i takových prací, které by mohly být vykonány s použitím lokálních zdrojů, tedy nezávisle na zdrojích „venkovních“ (mimo region). Například: potřebuji vymalovat dům. Můj soused, zkušený malíř pokojů, by se této práce rád ujal, protože je momentálně bez práce (resp. pracovní nevytížen, popř. nezaměstnaný úplně). Nicméně pokud nemám národní měnu, kterou bych mu mohl zaplatit, nemohu jeho služeb využít. Východiskem by mohl být určitý barterový obchod, je ale velice nepravděpodobné, že bych mu mohl nabídnout to, co by za svou práci požadoval a co by zároveň bylo ekvivalentem hodnoty jeho práce.

Běžným řešením této situace je snaha vydělat si více národních peněz. To lze prací pro někoho v místě (v obci, regionu). Pokud má ale tento postup fungovat dlouhodoběji, bude třeba, aby se zvýšila zásoba národní měny, která v této obci (regionu) obíhá (zprostředkovává směnu). Zvýšení této zásoby může být (z hlediska regionu) provedeno zvýšením objemu zboží a služeb, které obec (region) prodává okolnímu světu. Takto získané prostředky ale mají tendenci opět z regionu odplynout.

Lepší alternativou tedy může být využití národní měny k nákupu produktů, které jsou vyráběny lokálně (nejlépe s použitím místních zdrojů). Tím by došlo k zachování zásoby peněz v regionu delší dobu než v předešlém případě. Nicméně nahrazení spotřeby dovážených produktů těmi místními stále zachovává spojení mezi úrovní ekonomické aktivity a tokem peněz do regionu zvenčí: změnil se pouze poměr, v jakém je toto spojení využíváno. Snížením míry úniku peněz (z regionu) došlo k posunu na vyšší úroveň ekonomické aktivity pro dané množství peněz, které do regionu proudí.

Nejlepším řešením je tedy nezávislý lokální finanční systém s vlastní (alternativní) měnou, která je používána regionálně v rámci určitého společenství lidí a funguje paralelně vedle měny národní. I národní měna v podstatě funguje mezi sousedy především jako míra hodnoty: hodnota sousedovy práce (vymalování mého domu) ve srovnání s hodnotou mé práce, kterou já vykonám pro něho nebo někoho jiného.

První novodobý lokální obchodní systém s alternativní měnou navrhl Michael Linton v Kanadě s cílem pokusit se zmírnit dopady hospodářské krize a sociálních a ekologických důsledků

z ní vyplývajících. Tento systém, v angličtině nazývaný LETS, bude v práci podrobně popsán.

Cílem této diplomové práce je poskytnout českému čtenáři přehled o vzniku, vývoji a fungování alternativních obchodních a měnových systémů, a to v České republice poprvé v češtině. Téma alternativních obchodních resp. měnových systémů totiž nebylo doposud v České republice komplexně zpracováno. První rozsáhlejší prací o LETS byl ročníkový projekt „Předpoklady a principy fungování LETS“, z něhož tato diplomová práce do značné míry čerpá. Původní téma však bylo rozšířeno i na jiné druhy alternativních obchodních či měnových systémů. Byly stanoveny následující tři hypotézy:

1. hypotéza - „Provoz místního obchodního systému s vlastní lokální měnou v regionu zvýší objem realizovaných obchodů a tím i vytvořené bohatství“
2. hypotéza - „Alternativní měna (resp. nezávislý regionální měnový systém) snižuje regionální závislost na přísunu peněz ,zvenčí' (z vnějšku regionu)“
3. hypotéza - „Lokální měna je v ekonomice vhodným doplňkem národní měny.“

Vzhledem k faktu, že problematika alternativních měn je v České republice relativně neznámá, je na místě vymezení používaných pojmů: za *oficiální* nebo *konvenční* měny jsou označovány měny národní (např. dolar, yen; dříve německá marka apod.) nebo nadnárodní (euro). Pod pojmem *alternativní*, tedy „jiné, než oficiální“ jsou chápány měny *místní*, resp. *lokální* (local currency), neboli *komunitní* (community currency), někdy též označované jako měny *doplňkové* (complementary currencies). V numismatice je pro místní měny užíván termín „*nouzové peníze*“ (emergency money), vzhledem

k jejich používání v nouzi, resp. v období nedostatku oficiálních peněz. Měna určená pro transakce mezi LETSystémy (tzv. intertrading, bude podrobněji popsána v kapitole 4.5) je nazývána jako *regionální* (regional currency).

2. Historie peněz a měnových systémů

2.1. VYMEZENÍ POJMU PENÍZE

„Za peníze v tom nejobecnějším vymezení lze teoreticky považovat jakékoli aktivum, které je všeobecně přijímáno při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu“.¹

Server transaction.net k pojmu peníze uvádí: „Peníze jsou dohodou (dobrovolnou nebo vynucenou, vědomou či nevědomou, s kolísavou hodnotou či stabilní) v rámci společnosti (resp. komunity, a to jakékoliv: velké, malé, místní, národní, mezinárodní nebo virtuální; spolupracující či konkurenční), že něco bude používáno jako prostředek směny.“²

Peníze samotné mohou být vydávány centrální institucí nebo vytvářeny ad hoc dohodou mezi dvěma stranami v tzv. „mutual credit system“³ mohou uchovávat hodnotu nebo pouze měřit hodnotu transakcí; mohou být kryty něčím hmatatelným nebo jenom autoritou emitenta; mohou být v jakékoli podobě – mince, bankovky, záznam křídou na tabuli nebo jako elektronický počítačový záznam. [7]

¹ Revenda, Z. - Mandel, M. - Kódera, J. - Musílek, P. - Dvořák, P. - Brada, J.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Management press, Praha, 1996, str. 22

² <http://www.transaction.net/money/index.html>

³ Systém, ve kterém je měna potřebná pro platbu vytvořena v okamžiku transakce, a to tak, že účet kupujícího je zatížen smlouvenou částkou a účet prodávajícího je o tutéž částku zvýšen. Mutual credit používají např. LETS (popisované v kapitole 3.1 a Time Dollars, kap. 5.3). Systém tak na rozdíl od konvenčních (národních) měnových systémů (peněz s nuceným oběhem) nevyžaduje centrální kontrolu nabídky peněz.

Peníze by měly také plnit tři základní funkce:

- **funkce prostředku směny** (medium of exchange) - peníze zprostředkovávají koupě a prodeje produktů
- **funkce zúčtovací jednotky** (unit of account) - peníze slouží k vyjádření ceny všech ostatních aktiv, k vyjádření pohledávek a závazků
- **funkce uchovatele hodnoty** (store of value) - peníze v podobě úspor slouží jako „zásoba kupní síly v čase“, umožňují překlenout časové intervaly mezi výdaji jednotlivce a jeho příjmy. Kvalita plnění této funkce je závislá především na stabilitě hodnoty peněz.

První dvě funkce místní měna může plnit spolehlivě. Plnění té třetí - funkce uchovatele hodnoty - není možné zcela zabezpečit, protože nelze očekávat, že někdo bude spořit jednotky místní měny s tím, že je utratí, až bude v poproduktivním věku, protože přirozeně neví, zda bude místní (státem negarantovaná) měna za dvacet či více let ještě platit. Určitou kvalitu trvalosti mají pouze (monopolní) měny garantované např. státem.

Za další funkci peněz se považuje míra hodnoty, resp. měřítko cen, a její podstatou je schopnost peněz vyjádřit relativní vztahy zboží, poměřit obsažené náklady a zisk a umožnit orientaci na trhu. Peníze jsou též oběživem: zprostředkovávají směnu produktů [23], obchod - akt koupě a prodeje.

Obchod vytváří bohatství jednak přímo, tím, že činnost v obchodě je činností placenou a je odrazem toku peněz, a jednak nepřímo, tak, že umožňuje specializaci a tím

investování do těch činností, které v daném místě a okamžiku dosahují nejvyšší efektivity.

Důvodem vzniku místní měny však není snaha o nahrazení měny monopolní (resp. národní, v případě eura nadnárodní), ale (mimo jiné) snaha o podporu místního obchodování a větší nezávislosti na přísunu peněžních prostředků (investic) do regionu zvenčí. Místní měna má fungovat jako komplement měně monopolní, nikoliv jako její substitut.

2.2. VÝVOJ PENĚŽ

Peníze prošly několika historickými etapami. Posloupnost od naturální směny přes komoditní, papírové a bankovní peníze ilustruje, jak se vyvíjely.

2.2.1. Naturální směna

Naturální směna spočívá ve výměně jedněch druhů statků za statky jiné, tedy nikoliv ve výměně statku za všeobecně přijímaný prostředek směny neboli peníze. Naturální směna je z dnešního pohledu více než nepohodlná, nicméně ve srovnání se situací úplného samozásobitelství, kdy si každá domácnost, vyrobila vše, co potřebovala, představuje velký pokrok. Přesto jsou naturální směně vlastní závažné nevýhody. Tou největší je potřeba, aby obě strany obchodu chtěly získat to, co jejich protějšek nabízí. Bez toho by bylo nesmyslné transakci uskutečnit. Například hladovějící krejčí by vyrobené kalhoty těžko vyměnil za jídlo s farmářem, který je se svými kalhotami spokojen a žádné jiné nepotřebuje.

2.2.2. Komoditní peníze

Zjednodušení v procesu obchodování přineslo zavedení peněz. Přesto, že jedna transakce je nahrazena dvěma (výměna „zboží-zboží“ je nahrazena výměnou „zboží-peníze-zboží“), je celé obchodování mnohem jednodušší, protože již zmíněný krejčí zaplatí za jídlo penězi, které za svůj výrobek dostal od někoho jiného.

Peníze jako prostředek směny se historicky nejdříve objevily ve formě komodit. Lidé začali přijímat statky, které pro svou materiálovou a užitkovou hodnotu byly více ceněny. Přijímali je aniž by je potřebovali, neboť se spoléhali na to, že stejně to udělají jiní. Tyto statky tak přejímaly funkci míry hodnoty. Jako peníze sloužily v různých dobách statky nejrozličnějšího charakteru: dobytek, ovce, kůže, čaj, tabák, mušle, obilí, cukr, sůl, káva, pazourky, zbraně, hedvábí, peří, pivo, víno, olivový olej a další. Každá z uvedených komodit má ale své výhody i nevýhody. Např. dobytek není dělitelný na menší kousky, „tekutá platidla“ (pivo, víno, olej) jsou naopak snadno dělitelná, nicméně poněkud nešikovná na manipulaci.

V devatenáctém století se komoditní peníze téměř výlučně omezovaly na kovy, které v sobě příhodným způsobem zahrnují užitečnost i vzácnost. Mohou být snadno akumulovány, dobře přenášeny, poměrně snadno se dá ověřit jakost, a tak se znesnadňuje možnost padělání. Používaly se v přírodním stavu - ruda, valounky, krystaly, zlatý prach, jako polozpracované kusy - kroužky pletence, jehlice, tyčinky, předměty, které svým tvarem připomínají původní předmět směny, kovové formy opatřené značkou a konečně mince.

2.2.3. Papírové peníze

Peníze komoditní ustoupily penězům papírovým. Samuelson uvádí: „Podstata peněz nyní vykrystalizovala. Peníze, spíše jako peníze než komoditu, chtějí lidé ne pro ně samotné, ale proto, že si za ně mohou koupit různé věci. Nechceme peníze proto, abychom je přímo spotřebovali – spíše je používáme tak, že se jich zbavujeme. A i když se rozhodneme použít je tak, že si je ponecháme, jejich hodnota je dána skutečností, že je můžeme utratit později.

Peníze jsou umělou společenskou konvencí. Jestliže z nějakého důvodu určitý předmět začíná složit jako peníze, lidé si jej začnou cenit. Nekuřák si začne cenit cigaret, jsou-li v táboře válečných zajatců penězi.

To vede k paradoxu: Peníze jsou přijímány, protože jsou přijímány.“⁴

Užívání papírového oběživa se rozšířilo, protože je pohodlným prostředkem směny. Je snadno přenosné a skladovatelné, natištěním větší či menší cifry či nul může být symbolizována větší či menší hodnota, a to ve stále lehkém a přenosném médiu. Použitím desetinných čísel lze bankovku učinit dělitelnou a ochrannými prvky je možné předcházet padělání.

2.2.4. Elektronická forma peněz

Dalším stupněm ve vývoji peněz je jejich digitální podoba. Jejich majitel jimi tedy disponuje ne ve fyzické podobě

⁴ Samuelson, P. A.; Nordhaus, W.D.: *Ekonomie*. Nakladatelství Svoboda, Praha 1995, str. 227

(bankovky, mince), ale ve formě elektronického záznamu na platební kartě, čipu, pevném disku počítače a podobně. O realizaci transakcí - převodu částky z jednoho účtu na jiný - hovoříme jako o bezhotovostním platebním styku.

Za předpokladu, že technologická úroveň společnosti bezhotovostní platební styk umožňuje, lze nalézt určité výhody digitální formy peněz oproti formě hmotné. Provedení platby je pak jednak rychlejší a jednodušší (např. zadání příkazu k úhradě pomocí tzv. elektronického bankovníctví, které zahrnuje např. GSM banking, telefonní a internetové bankovníctví) a jednak bezpečnější (z hlediska odcizení, např. při převodu větších částek, na větší vzdálenosti apod.) a pro banku i pro jejího klienta levnější (odpadají náklady na držení fyzických peněz, ochranu, transport apod.).

Mezi nevýhody plateb elektronickou formou patří nutnost zabezpečení neporuchového provozu bankovní sítě a kvalitního zajištění ochrany databází a osobních údajů ze strany banky a také možnost zneužití např. ztracené platební karty jejím nálezcem, kdy by škoda pro majitele této karty mohla být mnohem vyšší než v případě ztráty peněženky s fyzickými bankovkami. Další negativa vyplývají z možné anonymity vlastníků účtů a nejasností daňové problematiky při platbách přes internet.

Přes všechny nevýhody elektronické formy peněz se obecně soudí, že v budoucnosti nahradí fyzické peníze. Potvrzují to i trendy v České republice, kdy se banky formou zvýšení poplatků za služby u přepážek snaží přinutit (motivovat) klienty k omezení používání hotovosti a častějšímu využití platebních karet. [21]

2.3. MÍSTNÍ A NOUZOVÉ MĚNY V MINULOSTI

Záznamy o zakládání systémů, které měly umožnit směnu bez oficiální měny, existují už od 17. století. Ekonom John Bellers v roce 1696 navrhoval platby namísto penězi „pracovními poukázkami“. Lidem dříve nezaměstnaným byly vydávány za práci, resp. za zboží, které vyráběli ze surovin dodávaných z centra systému. V kanceláři systému se pak prodávalo vyrobené zboží. Koupit ho mohli buď pracovníci sami, nebo kdokoliv jiný, kdo poukázky přijal například jako platbu za jídlo nebo jako nájem. Realizace tohoto Bellersova nápadu ale nakonec skončila neúspěchem.

O 140 let později tuto myšlenku obnovil Robert Owen, ale nebyl o moc úspěšnější než Bellers. Owen v září 1832 založil "Equitable Labour Exchange" a zahájil experiment s "pracovními poukázkami" (labor notes). "Labor notes" lze přirovnat k bankovkám, na kterých je uvedena doba vynaložená na výrobu produktu. Pracovníci dostávali "labor notes" v Labour Exchange výměnou za své produkty, a za tyto poukázky si mohli koupit ostatní zboží stejné hodnoty. Poukázka s hodnotou 6 pencí byla považována za ekvivalent jedné hodiny práce, a každá transakce byla zatížena poplatkem 8.33%, který měl pokrýt provozní náklady Labour Exchange. Ačkoliv cílem experimentu bylo zajistit spravedlivou (vyrovnanou) výměnu zboží, byl jeho výsledkem hodnotový nepoměr mezi různě vyráběnými produkty. Kromě toho další pokračování obchodů ztěžovaly i spekulativní transakce obchodníků. Ukázalo se, že různé druhy profesí nebylo možné paušalizovat hodnotou „jedné hodiny práce“. Equitable Labour Exchange tak bylo uzavřeno za necelé dva roky od jeho založení.

Uvedený případ demonstruje základní problém myšlenky přímého aplikování hodiny práce jako jednotky pro směnu. Nicméně i dnes existují místní měny, které přijaly čas jako měřítko hodnoty, ale třeba zdůraznit, že Time Dollars (více v kap. 5.3) jsou používány hlavně dobrovolníky a Ithaca HOURS (kap. 5.4.1) jsou napojeny na národní měnu (USD) s cílem zvýšit hodnotu minimální mzdy v regionu (1 Ithaca HOURS = 1 hodina práce = 10 USD).

Rovněž neúspěšně skočil další pokus v roce 1848, jehož autorem byl francouzský socialista Pierre-Joseph Proudhon. Ten měl v úmyslu vytvořit jakousi "Exchange Bank", která měla být něčím podobným jako bylo Owenovo „Labour Exchange“, jen ve větším rozsahu. Proudhonův experiment nakonec ale nebyl uveden v praxi.

2.4. MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ

Nedostatek národní měny ve 30. letech 20. století byl důvodem vzniku mnoha místních měn v Dánsku, Francii, Itálii, Švýcarsku, Kanadě, USA, Rakousku a dalších⁵. Místní měny měly působit jako katalyzátor pro obchodování uvnitř regionu. První velmi úspěšný experiment s místní měnou však vznikl v Německu. Projevoval se nedostatek oficiální měny - říšské marky. Ve snaze vyřešit situaci vzniklo hnutí *Freiwirtschaft*

⁵ I na území Československa byla během války vydána celá řada nouzových platidel, a to spořitelny, továrny i živnostníky. Úředně nebyla povolena, ale byla trpěna. Vydáváním „nouzovek“ se v těchto letech zabývalo ve 120 obcích téměř 170 vydavatelů a vydáno bylo asi 450 různých nominálů. Po roce 1918 nedostatek drobných mincí nadále trval a tudíž probíhalo další vydávání nouzových peněz. Vydáváním se zabývalo téměř čtyřicet obcí. Definitivně zakázány byly „nouzovky“ zákonem v prosinci 1923.

(svobodná ekonomika), které se inspirovalo prací reformátora Silvia Gesella.

Gesell byl argentinský obchodník a ekonom, který byl mnoha teoretickými ekonomy opomíjen z důvodu svých - na první pohled - nekonvenčních názorů. Gesellova původní premisa byla, že peníze jako prostředek směny mohou být považovány za „všeobecně sloužící zboží“, a proto může být jejich používání zatíženo malým poplatkem. Namísto obdržení úroku za držbu peněz, musí naopak jejich držitel platit „úrok“ (demurrage charge). Tímto "negativním úrokem" se měl podpořit oběh peněz. Peníze měly platit pouze po určitou předem stanovenou dobu a jejich platnost se musela prodloužit pomocí kolku.

2.4.1. Wära, Německo

První tištěné peníze vnikly v Německu 30.letech v rámci hnutí hnutí *Freiwirtschaft*, o jejich existenci se zasadil konkrétně Hans Timms a další příznivci reformátora Silvio Gesella. Podle jeho myšlenek vytvořili novou měnu, kterou nazvali „wära“. Slovo „wära“ vzniklo ze slov *ware* - zboží a *währung* - měna.

Nejznámějším příkladem vlivu měny wära je bavorská obec Schwanenkirchen, která měla asi 500 obyvatel. Místní občan vlastnil malý (nefungující) uhelný důl. Aby ho mohl opět otevřít, rozhodl se platit mzdu dělníkům nikoli v říšských markách (Reichsmark), ale ve wära. Tyto bankovky měly na rubu místo na nalepení kolku, který měl jen měsíční platnost a bez příslušného kolku byla bankovka neplatná. Bylo tedy nákladné tyto bankovky držet v době, kdy platnost kolku a tedy bankovky samotné končila, a pro její další měsíční platnost

bylo nutné nalepit další kolek v ceně 2% hodnoty bankovky. Záporný úrok byl považován za „náklady držení peněz“. Za jídlo a služby se platilo měnou wära. Jelikož to byla jediná měna, kterou mohli horníci platit, místním obchodníkům nezbylo než ji akceptovat a platit jí také svým dodavatelům, a Ti za ni zase nakoupili schwanenkirchenské uhlí (protože nic jiného jim v podstatě nezbývalo). [2]

Tento experiment byl tak úspěšný, že v roce 1931 obec zaplatila své dluhy. „Svobodná ekonomika“ se po Německu dále rozšířila, přičemž se na ní už podílelo 2000 obchodníků. Bylo vytištěno přes 20000 wära a mezi lety 1930-1931 je použilo 2,5 milionu lidí. V listopadu 1931 byla měna wära zakázána německou centrální bankou z titulu jejího monopolu na vydávání peněz, a také z důvodu jejího strachu, že by wära mohla způsobit inflaci. Výsledkem tohoto legislativního zákroku bylo mimo jiné i uzavření schwanenkirchenského uhelného dolu a propuštění horníků. [6]

2.4.2. Wörgl, Rakousko

Dalším příkladem, kdy bylo používáno kolkování bankovek, je Wörgl, rakouská obec s 4300 obyvateli. Její starosta Unterguggenberger požádal radnici o vydání kolků v hodnotě 14000 šilinků ve snaze snížit 35% míru nezaměstnanosti. Vydané kolky byly kryty částkou uloženou u místní banky. Během dvou let, kdy Wörgl používal kolkování peněz, dosáhla obec plné zaměstnanosti, byly opraveny a vyasfaltovány 4 kilometry silnic, byla rozšířena kanalizace, opraveno mnoho domů daně byly placeny včas a bylo vysazeno mnoho stromů kolem města. Rychlost oběhu okolkovaných peněz byla 14krát vyšší než u normálních rakouských šilinků, stejná suma peněz

tedy zprostředkovala 14krát více obchodů, což vedlo ke zvýšení počtu pracovních míst. Bylo toho tedy dosaženo znovupoužíváním (recirkulací) místní měny, namísto aby ji lidé hromadili a tím ji extrahovali z oběhu.

Podobně jako skončila wära v Německu, i rakouská centrální banka místní měnu ve Wörglu zakázala. Bankovní úředníci prohlásili, že právo vydávat peníze náleží výhradně centrální bance, nikoliv malé obci v Rakousku, a že se wörglstí jednali protizákonným způsobem, když do systému vpustili speciální bankovky. [6]

2.4.3. USA

Několik stovek oblastí v USA, od malých obcí ve státě Iowa až po velká města typu St. Paul ve státě Minnesota, vydávalo svou vlastní měnu (scrip), popřípadě mělo v úmyslu tak během 30. let 20. století učinit.

Prvním městem, které si chtělo v říjnu 1932 z krize pomoci, byl Hawarden se třemi tisíci obyvateli. Charles Zylstra použil modelů Wörglu a wära, odchýlil se od nich však v tom, že nezřídil záložní fond, který měl krýt emisi nové měny. Namísto toho navrhnul, aby každý, kdo obdrží novou bankovku (scrip) v hodnotě jednoho dolaru, na ni nalepil zvláštní třicentovou známku - kolek, než ji předá někomu dalšímu. Po 36 transakcích by tak byly zajištěny prostředky v hodnotě 1,08 dolaru a tím kryta hodnota nové bankovky.

Nicméně zde neexistovala žádná možnost jak s určitostí zajistit, aby byla ona třicentová známka nalepena po každé provedené transakci. To bylo ponecháno jen na čestnosti lidí.

Kromě toho se od wära Zylstrův model lišil v tom, že známky (kolky) na bankovkách postrádaly časové omezení platnosti, takže ačkoliv byly bankovky opatřeny datumem, lidé nemuseli měnu v určitém termínu použít a mohli ji šetřit-hromadit. Novou měnou byly částečně placeni lidé zaměstnaní v místním projektu na snižování nezaměstnanosti. Ve skutečnosti však celý systém produkoval méně, než by bylo optimální na zaplacení nákladů na práci, která byla místními penězi placena.

I přes tyto problémy byl Zylstrův systém použit v několika dalších městech, a to s různými výsledky. Nakonec byl ale stejně nahrazen bližší podobou toho, co fungovalo ve Wörglu. V roce 1933 navíc profesor ekonomie z Yale University Irving Fischer vydal manuál popisující založení a fungování měnového systému (stamp scrip). Podrobně zde popisoval druh měny navržené ve městě Reading (Berkshire County, Pennsylvania), kde měla bankovka na zadní straně 52 políček, ve kterých byly natištěny po sobě jdoucí střeďeční datумы, a to od týdne vydání na rok dopředu. Každý, kdo měl bankovku v držení v úterý večer, na ni musel - aby ji mohl následující den použít - nalepit speciální dvoucentový kolek. Po roce používání by tak bylo možné bankovku vyměnit za dolar a 4 centy by zbyly na krytí vzniklých nákladů. Dle soudobých novinových zpráv byl tento druh měny kladně přijat.

2.5. ROZDÍLY MEZI MÍSTNÍMI A NÁRODNÍMI MĚNAMI

Nejvýrazněji se místní a národní měny liší v geografické platnosti (akceptovatelnosti). Zatímco národní měnu lze použít v celém státě, v některých případech po celém světě, místní měna platí jen ve velice omezeném prostoru. Podle

Michaela Lintona tato omezená akceptovatelnost přináší spíše pozitiva, protože čím menší systém je, tím dříve se spotřebované (utracené, resp. do systému vložené) peníze člena k němu vrátí zpět ve formě (zvýšené) poptávky po produktech, které právě tento člen nabízí. Individuální kupní síla je zachována v rámci systému a regionu a nemizí z něj jako v případě utracení peněz v národním systému.

Druhým klíčovým rozdílem je to, že národní měna je „vzácná“, její množství je regulováno ze strachu před inflací. Místní měna je vytvářena v okamžiku, kdy je třeba (vypsáním šeku) a je jí vždy dostatek. Všechny LETSystémy vytvářejí peníze tím, že dovolují - nebo dokonce doporučují - svým členům mít záporný stav účtu, tedy vlastně čerpat bezúročnou půjčku. Pokud by část členů nebyla s účtem v mínusu, obchodování by nebylo možné. Neochota členů mít záporný zůstatek vede ke konci systému, v minulosti takto skončil např. LETS v Totnes (Devon).

„Třetím rozdílem je to, že národní měna přichází do komunity zvenčí a v omezeném množství, může tedy být tím, kdo jí má více, použita k získání moci nad těmi, kdo národní peníze nemají. Naopak místní měna nikdy nemůže být nástrojem moci a dominance, protože nikdo se jí nesnaží zoufale získat: každý si jednoduše vytvoří svoji.“⁶ Výsledkem je, že ačkoliv má někdo na účtu velmi mnoho jednotek lokální měny, pokud bude chtít, aby pro něj pracoval nějaký hodně zadlužený člen systému, bude muset tohoto člověka přesvědčit, protože ze žádných zůstatků účtů se neplatí úroky, a tak jediné, co může na dlužníka působit tlak k vyrovnání svých závazků vůči

⁶ Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996, str. 65

zbytku skupiny v přiměřeném čase, je jeho vnitřní odpovědnost vůči celému systému.⁷ [1]

Oficiální (národní, resp. nadnárodní) peníze jsou tzv. penězi s nuceným oběhem⁸ (fiat money), zatímco většina místních obchodních systémů je založena na tzv. „mutual credit“ (kdy je měna vytvářena v okamžiku provedení transakce).

⁷ Fakt, že na dlužníky není vlastně vyvíjen žádný nátlak, aby vyrovnali své závazky, je často kritizován. Problémem se podrobněji zabývá kapitola 6.3

⁸ Peníze, jako např. dnešní papírové oběživo bez vnitřní hodnoty, avšak prohlášené vládou (formou nařízení) za zákonné platidlo. Peníze s nuceným oběhem jsou přijímány pouze pokud lidé mají důvěru, že budou přijímány. [5]

3. Příčiny vzniku a vývoj místních obchodních systémů

Jak vyplývá z předchozí kapitoly a uvedených příkladů, příčinou vzniku místního obchodního (měnového) systému je nedostatek národní měny v regionu, resp. snaha zajistit chybějící prostředek směny. Je tedy vytvořeno paralelní oběživo buď ve fyzické podobě (papírové bankovky, popř. mince z různých materiálů), nebo měna ryze virtuální (počítačové záznamy, šekové knížky, apod.). Tato nová měna má fungovat paralelně vedle měny národní - jako její doplněk, nikoliv jako její náhražka.

Snaha ekonomicky pomoci obci či regionu vytvořením místní měny v období nedostatku měny národní je nejčastějším důvodem vzniku obchodního systému. Z uvedeného vyplývá, že tyto systémy vznikají zejména v období hospodářských potíží či krizí, což potvrzuje masivní vznik tzv. „nouzových měn“ po 1.světové válce a ve 30.letech 20.století (viz kapitola 2.4). Vytvoření systému může však být motivováno i snahou o určité ekonomické osamostatnění regionu. Vytvoření místního obchodního systému není motivováno snahou zakladatele zbohatnout, nebo jen na onom systému vydělat, jde o regionální prospěch.

„Nebezpečím“ pro alternativní obchodní systémy s vlastní měnou je vzestup národní ekonomiky. Ze zkušeností vyplývá, že pokud se národní ekonomice a lidem daří dobře, začíná provozování obchodních systémů postrádat smysl. Lidé v nich sdružení by byli totiž spíše omezováni, pokud by se systému dále účastnili. Omezení spočívá v tom, že si musí vydělat místní měnu, aby např. splatili své závazky. Přitom ale mají

dostatek oficiálních peněz na to, aby si mohli dovolit koupit to, co chtějí, a budou preferovat platby v těchto penězích a ne v místních. Pro účastníka může tedy být problémem vůbec sehnat někoho, kdo mu bude ochoten zaplatit místní měnou např. za jeho práci. V extrémním případě se mohou závazky některých členů stát nesplatitelnými, a to i přes ochotu dlužníka závazek splatit.

Pomocná funkce místní měny (tj. zajistit chybějící prostředek směny) v dobře fungující ekonomice zaniká, neboť pochopitelně není nutné pomáhat něčemu, co funguje bez problémů.

Kromě cíle ekonomického (pomoci místní ekonomice) mají alternativní obchodní systémy i důležitou sociální roli. Vytvářejí možnosti pro setkávání lidí, pocit určité společenské sounáležitosti a účastníci mohou považovat placení místní měnou za symbol osobní prestiže či hrdosti a systém tak přetrvá i v obdobích, kdy vůbec neexistují výše uvedené ekonomické důvody pro jeho fungování.

Místních obchodních systémů je několik druhů. Protože jsou LETSystémy celosvětově nejrozšířenějším druhem místních alternativních obchodních systémů, budou následující kapitoly zaměřeny právě na LETS. Ostatní systémy místního charakteru jsou nicméně často velice podobné, rozdíly mezi jinými druhy systémů a LETS budou vysvětleny dále.

3.1. LETS

LETS je zkratka z anglického "Local Exchange Trading Systems". V češtině se nejčastěji používá překladu „obchodní systémy místní měny“ popř. „systémy místního výměnného

obchodu", nicméně lze se setkat i s označením „kruh výměn“. V německy mluvících zemích se používá označení "Tauschring".

Samotná zkratka LETS může mít i jiný význam, a to podle toho, jak je konkrétní systém specializován. Lze se setkat s následujícími obsahy zkratky LETS: **L**ocal **E**nergy/ **E**nterprise / **E**mployment / **E**mpowerment / **E**ducation / **E**conomy **T**rading / **T**ransfer / **T**raining **S**ystem / **S**cheme / **S**ociety. Přes rozdílnou specializaci má většina LETS velmi mnoho společných znaků.

Velmi často je LETS interpretován jako neziskový a dobrovolný směnný systém vytvořený k využití a rozvíjení možností a dovedností místních obyvatel a zejména ke zvýšení objemu místního obchodování. Jinými slovy, LETS je v konečném důsledku nový trh pro zboží a služby. Lze ho definovat také jako formu místního sociálního zajištění, např. vyplňování potřeb lidí, a to na principu alternativního peněžního systému. Ten je reprezentován vytvořenou místní měnou, která obíhá v rámci LETS a taková měna je používána na platby za zboží a služby uskutečněné mezi členy LETS. Je třeba zdůraznit, že i když v rámci systému obíhá vlastní měna, LETS neslouží jako náhražka současného peněžního systému, ale jako jeho doplněk.

3.1.1. Vývoj LETS

Pravděpodobně nejvýznamnější postavou v historii LETS je Michael Linton. Linton pochází z Velké Británie, ale v sedmdesátých letech emigroval do Kanady, kde během svého působení zkoumal vztahy mezi chudobou, sociálními problémy a problémy životního prostředí. Zjistil, že ve všech lokalitách byla míra obchodování závislá na toku národní měny do místní

ekonomiky. Snížení množství peněz nevyhnutelně vedlo k poklesu obchodování, zvýšení nezaměstnanosti a sociálním problémům. Stejně tak zjistil, že množství zboží nebo služeb, se kterým lidé chtěli obchodovat, bylo závislé na množství disponibilních peněz. V mnoha případech byli lidé dostatečně šikovní a měli dostatečné množství zboží, ale v důsledku chybějícího prostředku směny byl jakýkoli obchod znemožněn. Zde vznikla myšlenka „doplňkové“ měny, která měla pomoci místním lidem vybudovat udržitelnou společnost, a tak eliminovat sociální a jiné problémy.

Michael Linton založil první LETS v roce 1983 v Courtenay v údolí řeky Comox v Britské Kolumbii (Kanada). Oblast byla v této době postižena hospodářskou recesí a nezaměstnanost dosáhla osmnácti procent. Linton si uvědomoval, že lidé žijící v Courtenay mají rozsáhlé znalosti a možnosti se uplatnit, ale že to, co jim v tom brání, je nedostatek finančních prostředků. Linton začal uskutečňovat svůj plán na poskytování chybějící měny. Na základě studia dřívějších pokusů o umožnění obchodování bez oficiální měny vyvinul systém, který umožňoval svým členům obchodování se zbožím a službami za použití jednak národní měny a jednak nově vytvořené měny místní. Tuto měnu nazval „zelené dolary“ ("Green Dollars"). Do roku 1990 získal Linton do systému 600 členů, kteří v přepočtu dosáhli ročního obrátu 325000 dolarů.

Michael Linton založil v Courtenay také Landsman Community Services Ltd. (dále LCS). Tato společnost se zabývá propagací LETS na celosvětové úrovni, zájemcům poskytuje informace potřebné k založení a správě LETS a jiných podobných systémů. Významnou roli hraje také ve zveřejňování detailních návodů a popisů práce LETS. Tato publikace je známa pod názvem „LETSystem Design Manual“.

3.1.2. Rozmach LETS

LETS se rozšířil do mnoha dalších zemí po celém světě. V roce 1995 fungovalo více než 500 systémů, a to zejména v Kanadě, Spojených státech amerických, Velké Británii a Novém Zélandu. Největší národní síť však vznikla v Austrálii a tvořilo ji více než 200 LETS. Všechny tyto LETS byly založeny na základech LETS Michaela Lintona z Comox Valley.

3.1.2.1. Kanada a USA

Během několika let poté, co Michael Linton v roce 1983 v Comox Valley založil a vedl první LETS, bylo založeno dalších dvacet LETS v Kanadě a USA. Postupně se rozvíjely a vylepšovaly až do podoby, jak je známe dnes. V roce 1988 bylo v Comox Valley obchodování přerušeno kvůli vysokým nákladům a také kvůli ztracené důvěře lidí v tento systém. Asi polovina LETS v Kanadě a USA zanikla také. Po nějaké době vznikla druhá generace LETS, a to znovu v Comox Valley, ale také první LETS v Austrálii a Manchesteru.

3.1.2.2. Austrálie a Nový Zéland

Lintonem založená Landsman Community Services distribuovala informace o LETS, potřebný software a další informační materiály do dalších zemí. S velkou odezvou se to setkalo nejdříve na Novém Zélandu, kde první LETS vznikl v roce 1986. O rok později začal boom LETS v Austrálii, a to zejména proto, že byly aktivně podporovány místními vládami. Na tomto

rozmachu nic nezměnily ani hospodářské krize v okolních zemích.

Do roku 1987 bylo založeno přes 70 podobných místních systémů na Novém Zélandu a přibližně 200 LETS a Austrálii. V roce 1994 se stal *Australian Blue Mountains LETS* největším LETS na světě. V této době měl více než 2000 účastníků, kteří měsíčně dosahovali obrátu v přepočtu 40000 amerických dolarů. Nyní má asociace místních obchodních systémů v Austrálii více než 1000 členů.

3.1.2.3. Velká Británie

Tabulka č.1: Počty LETS ve Velké Británii

Rok	Počet LETS
1985	2
1990	6
1991	7
1992	20
1993	150
1994	200
1997	400

Ve Velké Británii v roce 1985 vznikly první dva LETS a další rozvoj byl v následujících letech poměrně pomalý, jednak z důvodu omezené dostupnosti informací o LETS a jednak z důvodu nízké důvěry lidí v systém. V dubnu 1991 vznikla společnost *Letslink UK*, která zajistila spojení mezi jednotlivými systémy a byla tak utvořena jakási síť, která navíc umožnila snadnější zakládání nových systémů. Počet LETS vzrostl ze sedmi v roce 1991 na dvacet v únoru 1992, sto

padesát v roce 1993 a dvě stě v únoru 1994. V roce 1997 ve Velké Británii existovalo již více než 450 LETS s přibližně čtyřiceti tisíci členů, jiné zdroje však uvádějí, že počet členů LETS přesáhl 200000. Kolem třiceti LETS je podporováno místními institucemi prostřednictvím grantů a rekvalifikačních kurzů. Dnešní počet britských LETS systémů společnost *Letlink UK* odhaduje podle výzkumu z období 1997-99 na 300 s tím, že některé systémy se sloučily a jiné zanikly.

Letslink UK plní pět základních úkolů:

1. hájí zájmy LETS v národních médiích, snaží se prosadit do hlavních sdělovacích prostředků (novin, časopisů, rádia a televize),
2. vystupuje jako zprostředkovatel informací a kontaktů na jednotlivé systémy (např. otázky směřující na jednotlivé LETS jsou posílány přímo jim nebo - v případě odborných témat - odborníkům),
3. pravidelně vydává informační časopis *Lets-Link*,
4. poskytuje návody, schémata a další materiál (software, informace o specifických tématech jako je otázka daní a ochrana dat) pro založení LETS a
5. funguje jako koordinátor pro národní síť LETS nejen v Evropě.

3.1.2.4. Další státy

V západní části kontinentální Evropy se LETS rozšířily poměrně rychle. V současné době lze nalézt ve Francii 350 aktivně fungujících LETS (průměrný počet členů v jednom systému je přibližně 80), 350 systémů existuje v Německu (s průměrným počtem 100 členů). Desítky dalších systémů fungují v Holandsku (viz tabulka č.2), Belgii, Norsku a

dalších zemích. První LETS v České republice zahájily provoz na podzim roku 1999 a dnes fungují tři. [22]

Tabulka č.2: Počty LETS v Holandsku v letech 1993-1999

Rok	Počet LETS		Růst	Celkový počet
	nových	uzavřených		
1993	3		3	3
1994	12		12	15
1995	27		27	42
1996	21	1	20	62
1997	17	2	15	77
1998	15	3	12	89
1999	13	2	11	100

Zdroj: <http://www.strohalm.nl/lets/info/groei.htm>

Podobné systémy byly založeny také v Argentině, Mexiku, Senegal, Thajsku, Japonsku a v dalších zemích po celém světě. Podle databáze LETS-linkup.com existuje ve světě více než 1500 LETS ve 34 zemích, dle UNILETS ONLINE Johna Turmela je přibližný počet 2600 LETS a jiných měnových systémů v 53 zemích.

4. Principy fungování místních obchodních systémů

Proces vnitřní práce místních obchodních systémů se liší v závislosti na jejich uspořádání, typu nebo cílech. Základní principy však zůstávají přinejmenším podobné, např. provozovatelé LETSystému respektují doporučení autora LETS Michaela Lintona, které se týká optimálního fungování LETS.

4.1. ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY FUNGOVÁNÍ LETS

Podle vzoru Landsman Community Services Ltd. je LETS založen na pěti základních principech. Přestože se těch principů nedrží, může být systém funkční, nicméně podle vzoru LCS se už takový systém nedá nazývat „LETS“. [9]

4.1.1. Ceny služeb

LETS je koncipován jako neziskový systém se silným etickým základem a bez úmyslu na tomto systému něco vydělat. Je vyloučeno, aby si kdokoliv v ceně služby, kterou poskytuje, účtoval provizi. Zakladatelé se pak právem obávají o kvalitu poskytovaných služeb, protože vědí, že jejich úroveň nemusí být dostatečná, protože ti, co nabízejí služby, nemají z jejich poskytnutí žádnou provizi, a tudíž nemusí mít ani zájem příslušné kvality dosáhnout. Proto upozorňují, že kvalita služeb i přes neúčtované provize musí být na profesionální úrovni, protože jinak by lidé účastníci se LETS raději zadávali zakázky komerčním firmám a obchodního systému by se tak neúčastnili. Nejlepší metodou jak zajistit profesionální úroveň služeb z dlouhodobého hlediska je

zvýhodňovat prodávající zapojené do LETS například přiměřeným finančním příspěvkem v místní měně.

4.1.2. Konsensus

LETS jsou založeny na vzájemné dohodě v mnoha hlediscích. Každý člen si toho musí být vědom a pokud chce být dále účastníkem takového systému, musí principy a pravidla LETS dodržovat. Být členem LETS v sobě zahrnuje i povinnosti vůči ostatním, jako např. při obchodování se členy LETS splácet své obchodní závazky. Konsensus je samozřejmě také nutný při každé transakci. Nikdo však není povinen při obchodování používat místní měnu.

4.1.3. Transparentnost

Důvěra účastníka v systém a ostatní členy má prvořadou důležitost, protože jen tak může LETS účinně pracovat. Průhlednosti a přehlednosti systému je dosahováno tak, že jakýkoli člen LETS má k dispozici informace o ostatních členech. Každý má možnost požádat o informace o stavu účtu a výši celkového obchodování kohokoliv jiného a zjistit tak podíl člena na obchodování v LETS. Tato společenská kontrola relativně účinně odrazuje od zneužití systému.

4.1.4. Rovnocennost

Jednotka měny v LETS je ekvivalentní jednotce národní měny. To zaručuje snadnější přístup do systému. Uživatelé se tak mohou okamžitě zapojit do obchodování, aniž by museli

přepočítávat hodnotu měny jako např. při cestování do zahraničí. Kromě toho, kdyby neexistoval ekvivalent, podnikatelé by měli tendenci se nezapojit do LETS kvůli případným problémům v účetnictví a zdanění.

4.1.5. Neexistence úroku

Neexistence placení úroků, ať už z kladných nebo záporných zůstatků na účtech členů LETS, je pravděpodobně největším rozdílem mezi místní a národní měnou. Účtování úroků by totiž bylo proti původnímu záměru LETS. Měna v něm totiž existuje pouze proto, aby zprostředkovala směnu a ne proto, aby z prostého jejího hromadění měl někdo zisk nebo aby s ní zacházel jako se zbožím.

4.2. PRINCIPY FUNGOVÁNÍ LETS

Členové LETS, kterých bývá řádově desítky až stovky, obdrží šekovou knížku v místní měně. Dále je vytvořen seznam zboží a služeb, které jsou jednotliví členové v rámci LETS ochotni nabízet, a to včetně ceny v jednotkách místní měny. Platby za toto zboží a služby jsou prováděny pomocí šeků, které jsou odesílány správci LETS, který platby eviduje a zanáší do účtů jednotlivých členů.

Každý účet začíná na nule a později nabývá kladné nebo záporné hodnoty. Zároveň platí, že celkový součet stavů účtů se záporným zůstatkem je roven součtu stavů účtů s kladným zůstatkem. Aby systém fungoval, musí být v každém okamžiku stav účtu části členů v minusu. Protože se v LETS neplatí úrok ze záporných ani z kladných zůstatků, nejsou členové se záporným zůstatkem nijak znevýhodněni.

LETS tak pomáhá, aby místní zdroje byly používány místními lidmi (jednotlivci, zájmovými skupinami, místními podnikateli, atd.) a takový region pak není tolik závislý na přílivu peněžních prostředků zvenčí - od (zahraničních) investorů nebo i státu.

LETS je volné sdružení jednotlivců - uživatelů a není ani nutné, aby existovalo jako nějaké oficiální resp. registrované sdružení. Zejména ve Velké Británii je tato praxe velmi obvyklá, nicméně v některých zemích nebo konkrétních situacích je oficiální status obchodního systému výhodou.

Velká většina dnešních LETS následuje původní model vyvinutý v Courtenay, ale vznikly i systémy, které se v různých aspektech liší.

Správné fungování místního obchodního systému přirozeně vyžaduje ustanovení určitých pravidel chování a také struktury LETS. Nejdůležitější části LETS jsou - vedle místní měny - aktuální adresáře členů (spolu se seznamy jimi nabízených produktů), správce (manažer) systému, resp. celá organizační struktura administrativních pracovníků LETS. Rozsah organizační struktury závisí zejména na velikosti LETS systému a počtů obchodů, které jsou v něm uskutečněny⁹.

⁹ V českých podmínkách je provoz, resp. administrace zabezpečována i jedním člověkem.

4.2.1. Adresáře a seznam zboží a služeb

Seznamy, obsahující všechny druhy zboží a služeb, které členové LETS prodávají nebo které by rádi koupili, a samozřejmě také potřebné kontaktní informace, jsou pravidelně vydávány v podobné formě jako např. Zlaté stránky. Samotná inzerce je v LETS obvykle bezplatná. Inzeráty - nabídky a poptávky - se aktualizují několikrát ročně, v některých systémech i jednou za měsíc (jako např. českobudějovický Letokruh). Náklady na tvorbu adresáře jsou kryty z poplatků vybíraných od účastníků systému.

Některé systémy u každého inzerátu uvádějí i poměr, v jakém lze částku uhradit v národní a místní měně. V určitých případech by bylo pro prodávajícího omezující akceptoval platby pouze v místní měně, protože jeho režijní náklady má pouze v národní měně. Proto kupující platí např. 20% částky v měně národní a 80% v místní. Australský systém v Katoomba ale nedovoluje, aby byl inzerát otištěn, pokud inzerent vyžaduje platby více než z 50% v australských dolarech.

4.2.2. Administrativní struktura LETS

Každý nový člen - budoucí uživatel systému musí uzavřít se správcí LETS dohodu, kterou se zavazuje k plnění svých závazků a získává vlastní účet. LETS je zastoupen správcem systému a dalšími administrativními pracovníky. Část členů LETS vystupuje jako „skupina poradců“ vůči správcí a ostatním administrátorům.

Správce LETS je jmenován „správní radou“ a jeho hlavním úkolem je pomoci členům najít způsob, jak se zapojit do

obchodování v LETS, spravovat finance, vést dobrovolníky a ostatní pracovníky podílející se na řízení LETS a monitorovat a realizovat kroky směřující k dalšímu rozvoji systému. Správce stanovuje výši poplatků za konzultace s dalšími administrátory, sankce (např. za nucené přerušování členství v případě nesociálního chování některého účastníka LETS za účelem ochrany ostatních členů) a zúčastňuje je na řešení problémů s poradci.

Správce se stará o fungování systému jako celku a je zodpovědný za všechny provedené operace, jakož i za celkovou integritu systému. Velmi často také deleguje část zodpovědnosti za záznamy na účtech na další administrativní pracovníky LETS.

Vyplácení odměn za práci v místním obchodním systému administrativním pracovníkům se v jednotlivých LETS liší. Někde jsou placeni kromě poradců všichni, kteří se podílejí na vedení systému, někde jsou placeni pouze administrativní pracovníci, někdy je práce vykonávána dobrovolníky bezplatně. Nicméně platí, že pokud jsou odměny za administrativní práci pro LETS poskytovány, jsou vypláceny v místní měně.

Ostatní pracovníci podílející se na administrativní činnosti v LETS jsou zodpovědní za vedení účetnictví a jak již bylo uvedeno, jsou placeni v místní měně. Jejich úkolem je kontrola jednotlivých účtů a poskytování informací o nich, kontrola, že celkový stav účtů je roven nule, vybírání poplatků, spolupráce se správcem a vyřizování jeho žádostí.

Skupina poradců se skládá ze členů LETS a neřeší žádné administrativní úkoly. Tvoří ji dobrovolníci, kteří pracují jen jako pozorovatelé a poradci správce a ostatních

administrativních pracovníků. Také hrají důležitou roli v toku informací mezi administrátory a ostatními členy LETS a zajišťují zpětnou vazbu.

4.2.3. Místní měna

V minulosti používala místní měnu ve fyzické podobě většina LETS, nicméně dnes je tato praxe méně obvyklá. Dnes tedy obvykle existuje jen ve formě šeků nebo poukázek (viz příloha č.1) a všechny převody jsou tudíž uskutečňovány bezhotovostně. Díky technickému pokroku (využití počítačů) je administrace systému v porovnání s předchozími desetiletími mnohem jednodušší.

V minulosti už při počtu třiceti až čtyřiceti účastníků LETS přinášelo shromažďování, aktualizace a zaznamenávání informací o uskutečněných transakcích vysoké náklady a značnou dávku byrokracie. Některé menší LETS proto používaly karty, na které byly transakce zaznamenávány (zapsány), ale v minulosti byla ve většině LETS používána fyzická měna, kromě platby vyšších částek, na které byly používány šeky, a to z důvodu vyšší bezpečnosti.

Jak je patrné z výše uvedeného vývoje peněz (kapitola 2.2 a subkapitoly), trend vývoje peněz (resp. formy, v jaké jsou peníze používány) směřuje k co možná nejvyšší úrovni bezhotovostního styku. Z hlediska formy užití peněz se tedy místní měna v LETS od národní měny v podstatě neliší. Bezhotovostní obchodování v místní měně má následující výhody:

- nevznikají náklady na výrobu (tisk, ražení) fyzických peněz

- vylučuje se riziko padělání či ukradení místní měny
- zajišťuje legální provoz v případě, že v konkrétní zemi náleží právo vydávat peníze pouze státu

V Severní Americe a v Evropě je většina místních měn svázaná s národní měnou, a to proto, aby se zjednodušilo ohodnocování transakcí. Stejně tak se tím zjednodušuje účetnictví a výpočet daní pro členy (jednotlivce i podniky).

Jak již bylo uvedeno, pro dobré fungování LETS, resp. kvůli zabránění zneužití systému, je nutné, aby obraty účtů jednotlivých členů byly veřejné. Každý člen se může sám přesvědčit o tom jaký stav účtu má jeho potenciální obchodní partner. V případě, že má pochybnost o jeho důvěryhodnosti, může mu poskytnutí služby odmítnout. Tato sociální kontrola je důležitým mechanismem, který omezuje možnost zneužití LETS.

4.3. PROCES OBCHODOVÁNÍ V LETS

Každý člen LETS obdrží osobní účet, adresář ostatních členů a seznam zboží a služeb, které nabízejí, a šekovou knížku.

Proces obchodování pak probíhá v následujících krocích:

- 1) Kupující si ze seznamu nabízených produktů vybere požadované zboží nebo službu a kontaktuje prodávajícího.
- 2) Prodávající a kupující dohodnou cenu a podmínky obchodu. V případě, že jsou členy více LETS, dohodnou i v jaké měně bude transakce účtována. V některých LETS je část ceny placena v místní měně a část v měně národní, a to v závislosti na tom, zda s ní prodávající potřebuje pokrýt náklady plynoucí z obchodu nebo daně. Poměr

plateb v jednotlivých měnách není nijak určen a závisí pouze na dohodě účastníků obchodu.

3) Kupující hradí své závazky převodem místní měny z jeho účtu na účet prodávajícího. To lze provést několika způsoby, které se v jednotlivých LETS mohou lišit. Nejčastější metody jsou:

- ohlášení transakce správci pomocí telefonu
- podepsáním zápisu o transakci na kartě (v angličtině označované „retail accounting sheet“), která je správci zaslána poštou nebo faxem
- předáním šeku prodávajícímu, který ho opět zašle správci LETS

Ve všech těchto případech musí účastníci transakce nahlásit následující údaje:

- jméno a identifikační údaje prodávajícího
- jméno a identifikační údaje kupujícího
- množství peněz, které má být převedeno
- popř. LETS, který byl při transakci použit (ve Velké Británii například funguje v jednom regionu více obchodních systémů, které se navzájem doplňují a transakce mezi členy různých LETS je možná díky tzv. „regionální měně“ – popisované v kap. 4.5)
- popř. další detaily transakce (liší se v jednotlivých LETS)

Při uzavření obchodu nahlásí zúčastnění transakci správci (popř. určenému administrativnímu pracovníkovi), a ten obvykle pomocí počítače provede záznam na účtech obou stran.

Místní měnu lze vydělat pouze uskutečněním nějakého obchodu – poskytnutím zboží či provedením práce pro někoho jiného.

Takovou práci lze sjednat také pomocí zmíněného adresáře, jakož i cenu v místní měně.

Ve většině LETS se novým členům doručuje, aby se zúčastnili semináře, který jim pomůže porozumět detailům fungování LETS, jejich vlastním možnostem v systému.

4.4. PROVOZNÍ ASPEKTY LETS

4.4.1. Velikost systému

Optimální počet členů LETS nelze přesně stanovit. Je zřejmé, že při zapojení více lidí do systému bude rozmanitější nabídka nabízeného zboží a služeb. Taktéž poptávka je závislá na počtu členů, takže velký systém by měl fungovat lépe než malý.

Pro fungování systému, zejména v jeho začátcích, je však důležitá společenská kontrola. V menších systémech, kde se všichni navzájem znají, je zneužití LETS prakticky nemožné. Naopak u systémů s několika tisíci členy, kde je nižší společenská kontrola a vyšší anonymita, lze snáze zneužít výhody LETS pro osobní prospěch.

V praxi je obvyklý počet členů LETS v rozmezí 50 až 300 lidí. Existují však i systémy s dvaceti i méně členy a stejně tak i systémy s několika tisíci účastníků. Např. Noppes - největší LETS v Holandsku - měl v roce 1998 přes 800 členů.

V České republice jsou počty členů LETS následující:

- Letokruh - 47 členů (v březnu 2002)

- Pražský LETS (Agentura GAIA) - 102 členů (v říjnu 2001, z toho 20-30 aktivních)
- ROZLET - Rozmarýnkový LETSystém - přibližně 30 (v listopadu 2001) [20]

4.4.2. Poplatky

Jako jakákoli jiná ekonomika má i místní peněžní systém jisté administrativní náklady, a proto si musí na jejich pokrytí zajistit dostatečné prostředky.

Názory na výběr poplatků pro pokrytí administrativních nákladů se v různých LETS liší. Někdy je vybírán tzv. transakční poplatek (buď poměrná část nebo pevně stanovený poplatek z každé transakce, který je poukazován na účet LETS) nebo paušál, u něhož každý člen LETS zaplatí stejnou částku (např. za měsíc) bez ohledu na své obchodní aktivity.

Postupem času se v mnoha LETS ukázalo, že je výhodnější vybírat poplatky paušálem. Např. v kanadském *Guelph LETS*, kde původně používali transakční poplatky ve výši 5% (celková částka byla však omezena na 15 G\$ - tzv. „zelených dolarů“, angl. „Green Dollars“ za rok), později přešli na paušál proto, že aktivnější členové se oproti pasivnějším cítili diskriminováni a odrazováni od dalších aktivit. Navíc vybírání poplatků paušálem se ukázalo být transparentnější.

Poplatek se obvykle skládá z části placené v místní měně a části v měně národní, aby možné hradit výdaje spojené např. s rozesíláním systémového časopisu a podobně. Např. Letokruh, LETSystém v Českých Budějovicích a okolí, stanovil korunovou část členského poplatku na 75 Kč a žaludovou na 70 žaludů

ročně s tím, že pokud bude člen dostávat Měsíčník (časopis Letokruhu) emailem, budou jeho poplatky nižší. (viz příloha č.2) [16]

4.4.3. Rozpočtové výdaje LETS

Příliš vysoké výdaje na administrativu nedoprovázené jejich příslušným krytím způsobilo v historii i krach několika LETS. Např. hlavní účet *Toronto LETS* dosáhl záporného stavu ve výši několika tisíc „zelených dolarů“ poté, co členové LETS ztratili důvěru ve fungování systému a jejich počet se snížil téměř o 50%. Nyní mnoho LETS předchází nadměrným výdajům formou každoročních kontrol hlavního účtu LETS a detailním rozbořem za co byly peníze utraceny.

Přebytek prostředků vybraných na krytí administrativních nákladů LETS je obvykle použit na podporu místních organizací, konkrétně např. stimulaci jejich obchodních aktivit (např. ve formě grantů). O poskytování podpor rozhodují členové LETS na svých setkáních, popř. správci LETS (dle stanov konkrétního systému).

Ačkoliv je podpora těchto organizací velice důležitá, měli by si být administrátoři i členové vědomi toho, že poskytování grantů může vést ke zpomalení procesu vedoucího k trvalé udržitelnosti. Lidé by se tak mohli začít spoléhat na získání grantu místo toho, aby si svou aktivitou vytvářeli vlastní prostředky. Po získání grantu by se tak zvýšil objem obchodování, poté by však následovalo období stagnace. Aby byl LETS schopen dalšího fungování, je důležité, aby si lidé uvědomili, že i záporný stav účtu části členů je nutný a životně důležitý pro obchodování.

1.4.4. Půjčky

LETS v podstatě umožňuje svým členům získat neomezený úvěr. Nicméně v praxi je v mnoha systémech stanoven limit, který nesmí být překročen. V *Kitchener-Waterloo LETS* v Ontariu (Kanada) používají limitu 500G\$. V *Peterborough LETS* stanovili hranici na 250\$G. V *Noppes system* (Amsterdam, Holandsko) tvoří výši limitu množství peněz, které si člen vydělal za posledních 12 měsíců. Naopak platí totéž: výše kladného zůstatku na účtu člena nesmí překročit částku utracenou za poslední rok.

Stanovené limity poskytnutelných úvěrů zaručují, že se nemůže stát, že někdo obdrží nepřiměřené množství zboží a služeb a poté třeba systém opustí aniž by své závazky splatil. Odchod členů se záporným stavem účtu tedy poruší rovnováhu v systému. Ta pak může být napravena tak, že je závazek bývalého člena LETS rozložen poměrně mezi zbývajících členy. Psychologický efekt ale může být následující: lidé nemají motivaci mít kladný stav účtu (představující možnost čerpání zboží nebo služeb) a převažují negativní zůstatky (představující závazek poskytnout zboží nebo služby). Vědomí, že někteří systém využívají jen ke svému vlastnímu prospěchu, vede ke ztrátě důvěry v systém jako celek i v místní měnu.

LETS vyžadují, aby člen, který systém opouští, vyrovnal své závazky. V *Manchester LETS* (Velká Británie) a *Noppes* (Nizozemí) jsou na to členové chtějící systém opustit často upozorňováni. Samozřejmě je velice těžké záměrnému zneužití systému zabránit. Některé LETS tak do budoucnosti uvažují o

zavedení zvláštního pojištění, které by sloužilo na pokrytí případné nerovnováhy stavů účtů v LETS.

1.4.5. Daně

Otázka zdanění obchodních aktivit často provoz alternativních obchodních a měnových systémů komplikuje a nejasnosti daňové problematiky v nich někdy i odrazují potenciální členy od vstupu do systému. Státní instituce, např. finanční úřady v minulosti v mnoha případech chápali LETS jako pokus o daňový únik. LETS nejsou utvořeny proto, aby se jeho členové vyhýbali daním a správci také členy systému na rizika takového chování upozorňují. Obecně platí, že obchodní transakce provedené v LETS je zdanitelná, jestliže je tatáž nebo obdobná obchodní operace zdanitelná v konveční ekonomice. Všechny daně jsou splatné v národní měně, neboť místní - z pohledu státu neoficiální - měnu státní instituce neakceptují.

Každý člen je zodpovědný za vlastní daňové závazky. Daňové instituce obvykle nežádají administrátory LETS, aby jim poskytli informace o kterémkoli členovi LETS, nicméně mohou tak učinit, pokud to považují za nutné, a v takovém případě správci LETS poskytnou žádané informace. LETS také nikdy nefunguje jako výběrčí daní pro státní instituce.

Samotný LETS zdanění nepodléhá, neboť je založen na neziskovém principu.

4.4.6. Dávky v nezaměstnanosti

Hlavním problémem pro potenciální členy LETS jsou otázky týkající se jejich výdělku a dávek od státu. Obecně platí, a snížit dávky mu vyplácené.

V Británii platí, že úřady mají možnost sledovat příjmy člena LETS v místní měně a že tento příjem může způsobit redukci dávek, a pokud překročí určitou hranici, nedostane dávky žádné: pokud kdokoliv pracuje více než 16 hodin týdně, i když by pracoval za místní měnu, bude mu podpora odňata. Proto je žadatelům o podporu doporučováno, aby tyto omezení zodpovědně dodržovali.

V Irsku, Novém Zélandu a Austrálii nezaměstnaným ztráta podpory v nezaměstnanosti v případě účasti v LETS nehrozí. Irské úřady například akceptovaly argument, že účast LETS pomůže nezaměstnaným zachovat si zdraví, pracovní návyky a neformální kontakty, pomocí nichž mohou nakonec najít i placenou práci.

V České republice není oficiální postoj úřadů k LETS znám, zejména proto, že systémy místního obchodu jsou v ČR poměrně neznámým jevem.¹⁰ Lze ovšem předpokládat, že v budoucnosti bude vztah českých úřadů a LETS stejný jako v zahraničí.

4.4.7. Hodnota místní měny a inflace

V Severní Americe a v Evropě všechny místní měny mají stejnou hodnotu jako jejich národní měny. Hlavním důvodem je usnadnění obchodování pro členy LETS. Ti tak nemusejí

¹⁰ první systémy v ČR vznikly na podzim roku 1999

přepočítávat hodnotu místní měny, aby získali představu o hodnotě transakce. Stejná hodnota místní a státní měny také ulehčuje účetní a daňové operace zejména pro zúčastněné podnikatele.

Podle *LETS design manual* musí být místní měna navázána na národní měnu, aby se systém opravdu mohl nazývat LETS. Jiné systémy pracující na podobných principech jako LETS na tom tak striktně netrvají. Národní měna je používána jako vodítko, nicméně členové si mohou stanovit vlastní cenu mimo trh. Jedna kanadská místní měna nazývaná *Kingston HOUR* je například rovna dvanácti kanadským dolarům.

Navázání měny na národní měnu má jeden velmi důležitý důsledek. Jestliže kupující a prodávající očekávají, že obě měny budou mít stejnou hodnotu, musí místní měna sledovat vývoj národní měny při všech jejích případných vzestupech či pádech.

Je však často poukazováno na to, že když lidé, kteří mají na svém účtu nějaké prostředky, vidí, že jejich hodnota klesá v důsledku inflace, mají pak tendenci snažit se nemít na účtu kladný zůstatek, a to v konečném důsledku omezuje možný přínos místní měny místní ekonomice.

4.4.8. Vztahy se státními institucemi

LETS jsou založeny jako systémy fungující na principu svépomoci. Místní problémy jsou nejlépe řešeny místními lidmi, s případnou podporou ze strany vlády.

LETS se nedočkaly zvláštní pozornosti od státních institucí. Vlády mnoha zemí nepodnikají žádné aktivity směrem k místním obchodním systémům. Mezi výjimky lze zařadit vládu Austrálie, která dlouhodobě spolupracuje s LETS a pozitivně se podílí na jejich rozvoji.

Změny nastaly také ve Spojeném království. Vláda Velké Británie v posledních letech bere možnosti LETS velmi vážně, zvláště jako prostředek pro rozvoj regionálních ekonomik, a připravuje pro ně určité rozvojové programy. *Letslink UK* - sdružení LETS fungujících ve Velké Británii - se stala pro vládu partnerem a spolupracuje s ní na přípravě návrhů pro pomoc regionům a také doporučuje postupy pro iniciaci vzniku dalších systémů.

Lokální správní instituce mohou aktivně podporovat rozvoj LETS garantováním úvěrů, zajišťováním a poskytováním klíčových zdrojů na náklady a rozvoj LETS. Dále se může podílet na LETS tím, že bude akceptovat platby daní v místní měně nebo místní měnu používat ve své vnitřní struktuře.

4.5. MEZISYSTÉMOVÉ OBCHODOVÁNÍ (MULTI-LETS)

LETS se dále postupně vyvíjejí a objevují i snahy rozšířit lokálně omezené možnosti místní měny. Určité zdroje nebo produkty, jsou k dispozici pouze v některých LETS a k jejich získání (nákupu) je nutno se spolehnout na národní měnu. Úniky národních peněz z jedné oblasti do druhé lze však omezit: Ve Skotsku vznikla organizace *ScotBarter*, která zastřešuje transakce prováděné mezi různými LETS systémy. Funguje v podstatě jako LETS systém pro LETS systémy.

Mezi všemi zúčastněnými LETS, jejichž členové mezi sebou chtějí obchodovat, se používá měna, která byla nazvána „Scotia“. V dubnu 2002 (po třech letech od jejího založení) ji používalo 12 ze 32 skotských LETS, pravidelně však jen sedm nebo osm. Obchodování je nazýváno jako „intertrading“, popř. „inter-system trading“ - mezisystémové obchodování. Jednotlivé LETS vytvoří tzv. mezisystémový účet (tedy jakéhosi „virtuálního člena“), na který jsou zaznamenávány transakce směřující ven ze systému (platby za zboží či služby členovi jiného LETS). Platby mezi LETS pak v praxi fungují tak, že účet člena systému A, který platí za služby členovi systému B, je snížen o domluvenou částku. O tutéž částku je zvýšen mezisystémový účet LETS systému A. Zde je suma převedena z měny systému A na Scotias: na vrub mezisystémového účtu LETS systému A je zaúčtována suma ve Scotias a tatáž částka je zaznamenána ve prospěch mezisystémového účtu LETS systému B. Z tohoto účtu jsou Scotias převedeny na měnu LETS systému B a je připsána na účet člena, který poskytl osobě z LETS A službu. [14]

Problém této metody spočívá v tom, že členové systému A jsou „vzdálení“ od společného závazku jejich systému vůči systému B. Pokud není obchod podložen osobními závazky (odpovědností), zvyšuje se možnost „získání něčeho za nic“, tedy zneužití společných závazků systému jednotlivci. Kromě toho může dojít i ke ztrátě důvěry, např. když člen systému B odmítne obchodovat se členem zadlužené komunity A. Zdrojem nedůvěry ve fungování této metody může být i (vysoký) dluh členů systému A vůči B.

V podmínkách Skotska (resp. jiné geograficky rozsáhlé oblasti) je využití platby místní měnou mimo region, kde má člen domovský LETS, možné např. při cestování (platby za

ubytování, stravu, apod.), popř. při pracích, které je možno provádět přes internet (např. tvorba webových stránek). Větší potenciál má mezisystémové obchodování v prostředí velkých měst, kde na relativně malém území pracuje více LETSystémů, např. v Londýně jich funguje 35.¹¹ Regionální měna, která se v Londýně pokouší založit společnost LETSlink UK a která by v budoucnu měla být stejnou měnou jako je Scotia, byla nazvána „Links“. Člen jednoho londýnského systému v budoucnu nebude muset být členem systémů dalších, aby mohl obchodovat i v nich.

Další možností, jak umožnit placení alternativní měnou i mimo její mateřský LETS, je prostá směna jedné komunitní měny za druhou. Protože jsou místní měny v LETS v naprosté většině ekvivalentem měny národní, je i jejich vzájemný poměr jedna ku jedné, čímž je výměna snadnou záležitostí. Nebezpečím však je, že se místní měna prakticky může stát tím, čím je měna národní: peníze budou mít tendenci soustřeďovat se tam, kde je největší zisk. Např. nějaký velmi výnosný obchod v systému A by mohl odčerpat všechny peníze systému B (a tím vlastně i veškerou jeho obchodní aktivitu) ještě dříve, než by byl schopen si vytvořit svůj vlastní obchodní sektor. Tento způsob mezisystémového obchodování je tedy de facto sloučením (fúzí) dvou systémů, a to i přes rozdílné měny. Mohou se objevit nesrovnalosti (nerovnováha) v účtech obou komunit a tím i úniky z jedné oblasti do druhé.

¹¹ údaj z 10. října 2001

5. Druhy místních obchodních systémů

V současnosti existuje více druhů měnových (popř. platebních) systémů, z nich každý má jisté přednosti i nevýhody. Jaký druh systému je ve společnosti právě používán závisí na jejích konkrétních potřebách a motivech pro zavedení onoho systému.

Tabulka č.3: Přehled nejvýznamnějších druhů měnových systémů

	Jednotka	Způsob vydání	Charakteristika
Národní měna	\$, €, v minulosti DEM, apod.	centrální bankou (na národní úrovni)	konvenční systém; peníze s nuceným oběhem, částečné rezervy, přináší úrok, legální základ, garantována státem
LETS	Např. „Zelené dolary“, „žaludy“ apod. (viz příloha č.4)	tzv. mutual credit	celosvětově nejrozšířenější místní systém; jednotka místní měny je rovna jednotce měny národní
Ithaca HOURS	1 HOUR	centrálně (na lokální úrovni)	jednoduchý systém používající papírové bankovky; kryté peníze s nuceným oběhem, jejichž nabídka je řízena; 1 HOUR = 10USD
Time Dollars	hodina práce	tzv. mutual credit	nejjednodušší systém; obvykle fixní směnný poměr: tvá hodina = má hodina
WIR	Švýcarské franky / WIR	centrálně / tzv. mutual credit	největší a nejstarší systém (80,000 členů; miliardy UDS/rok); používá národní měnu (švýcarský frank) jako jednotku zúčtování a WIR jako prostředek směny

Konvenční měnový systém (národní měnu) nejvíce připomíná systém typu Ithaca HOURS. Používá centrální nabídku peněz, byť na lokální úrovni. Ostatní systémy nepoužívají papírové bankovky, ale tzv. mutual credit: tj. systém, ve kterém je potřebná měna vytvořena v okamžiku transakce, a to prostou změnou zůstatků dvou účtů. Účet kupujícího je zatížen smluvenou částkou a účet prodávajícího je o tutéž částku zvýšen. Tyto systémy, na rozdíl od konvenčních (národních) měnových systémů (peněz s nuceným oběhem), nevyžadují centrální kontrolu nabídky peněz.

Oproti nejrozšířenějšímu alternativnímu systému světa - LETS - se ostatní druhy systémů liší v několika ohledech. Jedním z nich je hodnota místní měny v porovnání s měnou národní. Již bylo uvedeno, že většina LETS systémů v Evropě a v Severní Americe stanovila poměr své měny k národní na jedna ku jedné. Ale tzv. „hodinové systémy“ si často stanovují jiný poměr, a to proto, aby si členové určovali vlastní ceny mimo běžný tržní systém. Např. Kingstonský HOUR je roven dvanácti kanadským dolarům, Ithaca HOUR je ekvivalentem 10 USD.

5.1. WIR, ŠVÝCARSKO

„Hospodářský kruh“ nazvaný dle první slabiky slova „Wirtschaftsring“ vznikl v říjnu 1934 v Zurichu. Založili ho Dr. Werner Zimmermann a Paul Enz¹², aby překonali tehdejší špatnou ekonomickou situaci a nedostatek národní měny. Podobně jako v případě německého wära, byli i oni inspirováni

¹² Jejich mottem bylo: "svobodná výměna zboží a služeb bez vykořisťování a bez nátlaku státu." ("Free exchange of goods and services without exploitation of our fellow man and without government coercion".) Vysoké úrokové míry považovali za vykořisťující.

Silvio Gesellem. Werneru Zimmermannovi a Paulu Enzovi posloužily jako model pro WIR fungující výměnné systémy ve skandinávských a baltských státech, kde jejich fungování nastudovali a později aplikovali na situaci ve Švýcarsku.

Původní myšlenkou bylo založit síť obchodníků - malých a středních podnikatelů, kteří by si mohli navzájem půjčovat peníze a nemuseli by tak být závislí na úvěrech komerčních bank. Na začátku roku 1935 měl systém více než 1000 aktivně obchodujících členů a jejich počet nadále prudce vzrůstal. V roce 1993 se na WIR podílelo přes 76000 subjektů.

Podobně jako v případě LETS, i zde se jedná o systém místní měny. Měna Wirtschaftsringu je pracovníě označovaná za švýcarské franky, resp. švýcarský frank je zúčtovací jednotka a WIR je prostředek směny. WIR nelze podle pravidel za švýcarské franky měnit, předávat nečlenům ani ukládat v bance.

Wirtschaftsring vychází z podobné filosofie jako systémy LETS, ale v určitých ohledech je od nich liší. Jednak je zaměřen pouze na firmy a jednak pracuje ve větším měřítku. Je také mnohem formálněji strukturován. Zástupce firmy - nového zájemce o členství - musí nejprve absolvovat pohovor v jedné ze šesti poboček, jejíž pracovníkům nabídne nějakou záruku, nejčastěji hypotéku na dům nebo sídlo firmy. Poskytnout záruku je nutné proto, aby by bylo vyhověno švýcarskému bankovnímu právu. Pokud je první pohovor úspěšný, prověří důvěryhodnost firmy ještě zvláštní komise. Úspěšnému žadateli je pak vydána šeková knížka na měnu "WIR" a katalog firem (resp. časopis WIR`Magazine), od kterých může žádat služby výměnou za WIR. V podstatě jde o velmi výhodnou půjčku.

Aby nedocházelo ke znehodnocení WIR, poskytuje Wirtschaftsring půjčky jen do výše třetiny ročního obratu systému. Všechny splátky úvěrů jsou placeny ve WIR, poplatky za vedení úvěru jsou ve švýcarských francích. Pokud člen odejde ze systému, nemůže mu být vyplacen případný pozitivní zůstatek účtu v národní měně. Naopak se očekává, že v systému svůj kladný zůstatek zanechá. Během stagnace mohou někteří obchodníci splatit úvěr stoprocentně ve WIR, ale není to pravidlem. Mnohem častěji se splátky kombinují, část je ve WIR a část ve švýcarských francích.

Člen si WIR je vydělává tak, že poskytuje své služby ostatním členům v systému. Pouze úroky ve výši 1,75% (nebo 2,5 v případě půjček, nezajištěných zárukou - údaje z roku 1994) se splácejí ve švýcarských francích, což je příspěvek na provoz systému. Člen navíc platí členský příspěvek ve WIR, z něhož se mimo jiné financuje vydávání katalogu firem a vlastního časopisu.

Ne všechny firmy poskytují své služby ostatním členům výhradně ve WIR. Pokud se však firma chce stát "oficiálním" členem, musí se zavázat, že podíl ceny jejích služeb ve švýcarských francích nepřesáhne 70% podíl ceny celkové. Nemůže-li to zaručit, stává se členem "neoficiálním" a platí vyšší poplatky.

Švýcarský WIR je jediným hospodářským systémem svého druhu na světě.

5.2. CONSTANTS, USA

Tuto měnu vyvinul v roce 1972 v Exeter (New Hampshire) Dr. Ralph Borsodi, asistent Roberta Swanna, spoluzakladatele EF Schumacher Society v Massachusetts. Swann pracoval s Borsodim na vydávání měny, která byla nazvána 'Constants' (v překladu *konstanta, stálý, konstantní, neměnný*) a byla založena na standardu zahrnujícím třicet různých komodit (podobně jako Dow Jones). Jméno Constant mělo vystihovat úmysl, proč byla měna založena: udržet si svou hodnotu. Byla založena na následujících komoditách: zlato, stříbro, železo, hliník, olovo, měď, nikl, cín, zinek, olej, pšenice, ječmen, rýže, žito, oves, sója, kukuřice, vlna, bavlna, kakao, káva, kopra, kůže (useň), juta, kaučuk, cement, síra, cukr, podzemnice olejná a semena bavlny.

První Constants byla prodána 21. června 1972 na konferenci, kterou pořádal Borsodi a Swann. Získaný výtěžek byl uložen do dvou místních bank, takže bylo možno v případě nutnosti vyplatit Constants normálními penězi. Každý měsíc byla hodnota komodit přepočítána a banka upravovala sumy vyplácené depositeurům.

Jak Borsodi zjistil, Constant měla větší potenciál než jen jako prostředek ochrání kupní síly proti inflaci (commodity-price inflation). Když začaly firmy prodávat za Constants spíše než za dolary a banky začaly nabízet úvěry v Constants, nová měna se ukázala být vhodnější než neustále depreciovající dolar, který přestal být používán. Experiment, který splnil svůj záměr - demonstrovat místní akceptovatelnost a ukázat možnosti místně tištěných a nevládních měn - byl ukončen po dvanácti měsících trvání. [6]

5.3. TIME DOLLARS

Systém Time Dollars (v překladu „časové dolary“, resp. „časodolary“) byl vyvinut v 80.letech profesorem práv Dr. Edgarem Cahnem z University of Miami (Florida, USA) a patří mezi systémy, které mají pro komunitu význam spíše sociální než ekonomický. Lze říci, že Time Dollars jako místní „měna“ ani nemá ambice být skutečnou měnou.

Administrace systému je podobná jako v LETS, transakce jsou i zde vedeny v počítačových záznamech. Výjimkou však je, že koordinátor zprostředkovává setkání obou stran transakce, zatímco u LETS je setkání účastníků obchodu čistě individuální, resp. spočívá v nalezení odpovídající nabídky nebo poptávky jednou z obchodních stran v adresáři či seznamu (podobným Zlatým stránkám). Dalším rozdílem je, že Time Dollars nemají žádnou monetární hodnotu, jsou jen měřítkem pro kvantifikování vykonané práce.

„Časodolar si člověk vydělá za hodinu pomoci někomu ve svém okolí, například při úklidu či nákupu pro starého nebo nemocného člověka, hlídání dětí, či odvozu někoho, kdo neřídí, k lékaři nebo do kostela. Jde vlastně o svépomocný systém sociální péče s několika desítkami až několika tisíci dobrovolníky (kteří za svou práci dostávají časodolary) a jedním až několika zaměstnanci, kteří pomoc koordinují a časodolary proplácejí a inkasují. Za časodolar je možné koupit opět jenom péči v rámci systému pro sebe či své blízké. Ve skutečnosti má měna význam spíše psychologický, protože pokud někdo nemá časodolary a péči potřebuje, není mu odmítnuta.“¹³

¹³ Johanisová, N., Sedmá generace, 6, 1999, str. 21

V průběhu provozu systému se ukázalo, že mnoho lidí své vydělané „časodolary“ vůbec nenahlásilo k zaúčtování. „Pro jiné jsou důležité - například chlapec, který pravidelně pomáhá starším sousedům, vysvětluje, že kdyby nedostal vůbec nic, vypadal by před kamarády jako hlupák.“¹⁴ Skutečnost, že časodolary nejsou opravdové peníze, může mít příznivý vliv na posílení nepeněžní ekonomiky a sousedských vztahů. „Penzionovaný bankovní ředitel by sotva sekal sousedům trávník za hodinovou mzdu, za časodolary však tuto práci udělá.“¹⁵

Time Dollars mají tedy větší význam sociální a psychologický než ekonomický. V USA podobných systémů v roce 1994 fungovalo přes 150.

5.4. NOVODOBÉ MĚNOVÉ SYSTÉMY

Během 90. let 20.století se ve Spojených státech znovu objevilo přibližně 20 skupin¹⁶ užívajících místní měnový systém¹⁷. Tím nejúspěšnějším a nejznámějším se staly Ithaca HOURS v Ithace.

¹⁴ Johanisová, N., Sedmá generace, 6, 1999, str. 21

¹⁵ Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996, str. 91

¹⁶ Seznam amerických systémů lze nalézt na <http://www.lightlink.com/hours/ithacahours/otherhours.html>

¹⁷ Vznik těchto systémů je interpretován jako výsledek práce Paula Gloverera. Ten jako odpůrce války v Perském zálivu v roce 1991 tvrdil, že USA jsou ovládány osobními zájmy velkých zbrojařských podniků a potřebou ropy na výrobu benzínu. Glover chtěl vytvořit místní ekonomiku, která by umožnila lidem neparticipovat na tomto jednání.

5.4.1. Ithaca HOURS

Ithaca HOURS vznikly jako myšlenka Paula Glovera v listopadu 1991 ve 30000 městě Ithaca (stát New York). Dříve zde fungoval LETSystém, který byl však po deseti měsících ukončen. Měl tehdy přibližně šedesát členů. Počítačové vedení účtů členů zprostředkovávalo Community Self-Reliance Center, organizace, která systém založila. Když byla ale uzavřena, celý systém se zhroutil.

Dle Gloverova názoru byl LETS příliš složitý a byl tedy ukončen z důvodu vysoké administrativní náročnosti. Byl přesvědčen, že lépe může fungovat systém, který nevyžaduje počítačové vedení účtů, ale takový, který umožňuje jednoduché předávání peněz (resp. jejich jednotek) z ruky do ruky. Dále tvrdil, že papírovou měnu lze snadněji použít zejména pro malé transakce a že místní zemědělec by byl příliš obtěžován nahlašováním desítek malých transakcí na centrálu LETSystému, když například ve svém stánku v tržnici prodává své produkty. Používání papírové měny bylo tak pro obchodování snazší a rychlejší než používání jednotek LETS a ukázalo se, že lidé se chovají více spontánně.

Patrice Jennings ithacký LETS použila jako téma své závěrečné práce na Goddard College. Celý experiment analyzovala a společně s Gloverem na základě svého výzkumu navrhli projekt Ithaca HOURS. Protože v USA neexistuje žádný zákon proti vydávání místní měny, pokud nepřipomíná americký dolar, byla tedy papírová místní měna použita jako prostředek k vyřešení problému se zaznamenáváním transakcí, který se vyskytl u LETS.

Další Gloverovou iniciativou bylo vytvoření seznamu inzerátů, které zboží a služby jsou lidé ochotni za HOURS nabízet. Glover dostal od asi devadesáti lidí za uveřejnění inzerátu peníze, přičemž částka mu svěřená představovala na jednotlivce více než 1 dolar, a z těchto peněz financoval vydání inzertních novin nazvaných Ithaca Money. V listopadu 1991 vyšlo prvních 5000 výtisků, kde na osmi stránkách mohl čtenář nalézt 260 inzerátů a podrobný popis, jak by měl celý systém fungovat. Na rozdíl od LETS, kde jsou inzeráty a systémové tiskoviny vydávány omezeně jen pro členy systému, byly inzertní noviny v Ithace vydány volně pro celou komunitu, bez ohledu na členství. Volný přístup k novinám se ukázal být nejlepší cestou, jak informovat velké množství lidí. Kromě toho Glover tak vystupuje jen jako vydavatel inzertních novin a není před daňovými institucemi zodpovědný za transakce, které proběhnou na základě inzerátů. Jako koordinátor LETS systému by Glover zodpovědný být musel, neboť v USA jsou barterové transakce zdanitelné. V každém případě ale ithacký systém nefunguje za účelem vyhýbání se daňové povinnosti. Na každém výtisku Ithaca Money je sdělení, že každý, kdo participuje na systému má povinnost nahlásit daňovému úřadu dolarovou hodnotu transakcí, které podléhají zdanění.

Obchodování a platby s novými penězi začalo pomalu, ale postupně narůstalo. Na konci roku 1993 byly inzertní noviny vydány již třináctkrát a v oběhu bylo 4300 HOURS v hodnotě 43000 dolarů. Hodnota národní měny a HOURS byla určena na poměr 10:1, resp. 10 amerických dolarů bylo ekvivalentem jedné Hour, tedy ithacké lokální průměrné hodinové mzdy. „Na začátku jsme lidem řekli 'Ohodnoťte je tak, jak si myslíte, že si to konkrétní hodina práce zaslouží' a lidé je používali v různých hodnotách v rozmezí 6 až 12,50 dolaru. Nakonec jsme

se rozhodli pro standard 10 dolarů. Život to ulehčilo." říká Glover a pokračuje: „Nicméně to neznamená, že si za Hour od někoho koupíte 60 minut jakékoli práce.“¹⁸ Konečná hodnota jedné Hour nicméně závisí na obou stranách prováděné transakce. Práce či služby vyžadující větší zkušenosti, dovednosti, použití drahých nástrojů nebo vybavení, popřípadě práce představující vysoké riziko, jsou hodnoceny více než obvyklá „hodina práce“.

„Hours jsou skutečné peníze. Stojí za nimi opravdoví lidé, zatímco za federálními penězi nestojí vlastně nic, nepočítáme-li čtyři triliony národního dluhu. Když mi kritici vytýkají, že HOURS jsou pouze monopolní měna, oponuji, že jsou měnou antimonopolní, protože by nikdy nebyly akceptovány velkými korporacemi.“ říká Glover¹⁹. O opravdovosti této měny svědčí i fakt, že když lupič přepadl restauraci, která přijímala i HOURS, ukradl vedle normálních peněz i bankovky této místní měny. Oba druhy peněz byly přitom umístěny zvlášť, není tedy pravda, že by lupič HOURS vzal jen náhodou společně s národní měnou. Glover pokračuje: „To ukazuje skutečný rozsah, v jakém jsou (HOURS) přijímány. Byly používány i jako vklad do pokeru a protože můj pan domácí vybírá nájem v HOURS, platím v nich tedy 95% všeho, co potřebuji.“²⁰ Glover za díky časopisu Ithaca Money (prodeji inzertní plochy) vydělal v roce 1993 celkem 447 HOURS.

V seznamu inzerátů lze nalézt téměř všechny vůbec myslitelné obchody, služby a nabídky. Působivý je výčet 250 obchodů,

¹⁸ Douthwaite, R.; Wagman, D.: Barataria - A Community Exchange Network for the Third System. Strohalm 1999, str.102

¹⁹ Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996, str. 82

²⁰ Douthwaite, R.; Wagman, D.: Barataria - A Community Exchange Network for the Third System. Strohalm 1999, str. 102

které přijímají platby v HOURS. Na konci roku 1995 obsahoval i dva supermarkety (patřící místním vlastníkům), šest lahůdkářství, třicet stánků místních zemědělců (prodávající jednou týdně na tržnici) a několik restaurací. Městské kino nejenže HOURS přijímalo, ale i vyměňovalo za federální bankovky a mince. Bylo možné s ní i splácet úvěr a hradit různé poplatky místní záložně (Ithaca Credit Union), ačkoliv ta v HOURS žádné účty nevedla.

Lidé mají ve svou měnu důvěru, a to i co do kvality zhotovení bankovek. Předlohy pro ně jsou uschovány v trezoru a tiskař, který bankovky vytvořil (resp. vytváří), je sám částečně placen touto měnou. Důležitá je problematika ochrany falšování bankovek. Ze zkušeností s národní měnou vyplývá, že padělatelé se nezajímají o bankovky nižší než 20 dolarů. Proto i bankovka hodnoty 2 HOURS, která ekvivalentem odpovídá dvaceti dolarům, je chráněna obzvláště pečlivě. Je vytištěna na ručním papíře, který je vyroben z rákosu, navíc obsahuje vodoznak, zvláštní starobylé číslice pro sériová čísla bankovek a určitý druh tiskařského inkoustu, který se už nevyrábí. Bankovky nižších denominací mají vyražená sériová čísla, jsou vícebarevné a obsahují datum emise s barevným odlišením, jehož sekvence zná jen Glover. Kromě ručního papíru z rákosu se na výrobu papíru na bankovky používá jako surovina i konopí, což prakticky způsobuje nefalšovatelnost těchto bankovek. [2]

Hours jsou denominovány v osmině, čtvrtině, polovině, jedné a dvou HOURS. (Obrázek jedné z bankovek viz příloha č.5, obrázek č.8)

Glover strávil spoustu času kontrolou oběhu HOURS. Obchodníkům, kteří akceptovali HOURS, ale měli problémy

s jejich utrácením (např. ve formě plateb svým dodavatelům), Glover pomáhal najít řešení jejich situace. Od začátku jim doporučoval, aby HOURS přijímali ze začátku jen v limitovaných objemech, tedy aby platba byla částečně hrazena v dolarech i HOURS, a později aby poměr místní a národní měny zvyšovali ve prospěch HOURS.

Kontakt s účastníky systému Gloverovi umožňuje určit, zda je bezpečné vydat do oběhu další HOURS. Toto rozhodnutí nicméně nespočívá na samotném Gloverovi, ale na skupině lidí, která se za tímto účelem schází dvakrát měsíčně. 5% z HOURS jsou vydány pro systém samotný a slouží hlavně pro krytí nákladů na tisk HOURS.

Tradicí se stalo, že nováčci systému inzerující v Ithaca Money dostali napoprvé 4 HOURS, které mohli začít používat. Dvě další obdrží jako „věrnostní bonus“ v případě, že jsou i 8 měsíců po vstupu do systému aktivně obchodujícím účastníkem. Je též možné dostat bezúročnou půjčku²¹, která však musí být příslušně zajištěna. Dalším způsobem, jak do oběhu uvolnit více místní měny, je nabízení grantů místním organizacím²². Ty je pak použijí na nákup služeb od ostatních účastníků.

V případě růstu ithackého systému jsou jmenované metody emise peněz bezproblémové. Nicméně vážné problémy mohou nastat, jestliže se národní ekonomika zlepší natolik, že pro lidi obchodující v HOURS bude snadné vydělat si národní měnu. Místní měna jim potom může připadat obtěžující a přestanou ji používat. Pokud by pak bylo pro člověka vlastnictví HOURS

²¹ Úvěry v Hours jsou poskytovány v rozmezí \$50- \$30,000 [6]

²² Od začátku působení systému dostalo tímto způsobem grant 60 neziskových organizací v hodnotě přesahující 1,000 Hours (\$10,000).

obtížné najít někoho, kdo by je akceptoval, mohl by to být počátek konce systému. Pokles objemu transakcí při stejném objemu peněz v oběhu by způsobil inflaci, která by narušila důvěru v systém a možná vedla k jeho kolapsu.

Chybějící mechanismus stahování peněz z oběhu v případě poklesu obchodování, je zásadní slabinou ithackého systému. Ačkoliv Glover může velice dobře posuzovat změny v hladině obchodních aktivit, nemá přesnou představu o tom, kolik přesně transakcí proběhlo nebo kolik lidí se systému vůbec účastní. Ve snaze zajistit zpětnou vazbu Glover zaměstnává na částečný úvazek dva pracovníky (placené v HOURS), jejichž úkolem je před novým číslem Ithaca Money zjistit, zda inzerent stále akceptuje platby v HOURS.

Ačkoliv se může zdát, že spuštění systému, kde si lidé platí vlastní papírovou místní měnou (bankovkami), je jednodušší, než spuštění LETSystému, rozhodně to není případ Ithacy. Douthwaite upozorňuje, že Glover věnoval vývoji a fungování systému mnoho energie. „Žádná místní měna jakéhokoliv typu nebude mít úspěch a nebude se vyvíjet, pokud nebude alespoň jeden člověk, který by byl ochoten jí podpořit v prvních dvou třech letech; a kdyby v některé fázi Glover polevil, Ithaca HOURS by dopadly stejně jako LETS, který jim předcházela.“²³ Konkrétně v Ithace to představovalo více než tři roky často více než plnoúvazkové neplacené práce, aby systém vůbec fungoval. Toto Gloverovo úsilí nebylo v počátcích jeho práce místní měnou nijak ohodnoceno, v průběhu vývoje systému jen dostal pět malých grantů. Postupem času se systém z počátečních potíží dostal. Objevily se možnosti delegování prací v systému, a ten tak už není na Gloverovi tolik

²³ Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996, str. 84

závislý. Příkladem je prodej inzertního místa v místních novinách, což dříve obstarával pouze Glover. Dalším projektem, který by systém od jeho osoby odpoutal, byl záměr otevřít obchod, kde by lidé mohli prodávat věci jen za HOURS. Takový specializovaný obchod měl lidem i pomoci utratit jejich zásobu HOURS.

Gloverovým cílem bylo, aby v průběhu několika dalších let HOURS přijímala většina místních (resp. místním vlastníkům patřících) obchodů a aby s nimi bylo možné platit i místní daně. Nicméně v polovině devadesátých let přinášel systém všem, kdo se na něm podíleli, pouze výhody. Přes tři tisíce lidí dosáhlo obratu v objemu stovek tisíc dolarů²⁴. Na internetových stránkách Ithaca HOURS bylo k červnu 2001 uvedeno 465 firem, které HOURS akceptují. Deset procent všech HOURS vydaných do oběhu jsou granty pro místní organizace, které je mohou použít na nákup zboží či služeb, které potřebují.

V Ithaca HOURS neexistuje formální členství. Jedinou „formálnější“ skupinou je poradní rada, která se schází jedenkrát měsíčně, ale systém samotný je právním subjekt krytý zakládací listinou dřívějšího Community Self-Reliance Center.

„Ředitel New Economics Foundation v Londýně Ed Mayo věří, že Ithaca HOURS splňují klasická ekonomická kritéria ‚opravdových peněz‘. Je to uchovatel hodnoty, prostředek směny i zúčtovací jednotka – jinými slovy ‚opravdové peníze‘.

²⁴ Jiné zdroje uvádějí, že za prvních 6 let dosáhl objem transakcí v Hours 540 000 dolarů, a to mezi 1 500 lidmi. [18]

Rozdílem je, že jejich význam je lokální, mají pomoci místní komunitě.“²⁵

Před rokem 1995 se ithackým systémem inspirovalo a převzalo ho dalších přibližně 20 oblastí, např. Greenbacks (Brooklyn, New York), Kingston HOURS (Ontario, Kanada) nebo Sound HOURS (Olympia, stát Washington, USA). [7]

5.4.2. Brooklyn Greenbacks, New York

Brooklynské Greenbacks jsou systémem velice podobným Ithaca HOURS. Podobně jako v Ithace při vstupu do systému obdrží člověk čtyři jednotky místní měny. Nováček může i zakoupením jedné Greenback za 12 dolarů přispět na pokrytí provozních nákladů. Těchto 12 dolarů je tedy ekvivalentem jedné Greenback. Další vytištěné hodnoty - půl, čtvrtina a osmina - jsou rovny 6, 3 a 1.50 dolaru. Tento poměr členům systému usnadňuje vnímání hodnoty „časových“ Greenbacks bankovek a stejně jako u Ithaca HOURS je vodítkem i pro daňové instituce Spojených států. I v Brooklynu platí, že zdanitelné jsou u místní měny takové transakce, na které - pokud by byly provedeny v dolarech - by se vztahovala daňová povinnost.

I v Brooklynu je pravidelně vydáván adresář s poptávaným a nabízeným zbožím a službami, které lze koupit/prodat za Greenbacks, a konají se prodejní trhy, kde členové systému ono zboží mohou nabízet. Členové se i dvakrát měsíčně scházejí, aby rozhodli, zda a kolik Greenbacks má být vytištěno a jakým způsobem budou vydány do oběhu.

²⁵ http://www.scotbarter.org/aesreport/section_7_alternative_currencies.htm

Oproti Ithaca HOURS jsou členové Brooklynského systému odměňováni, když rekrutují nový obchod. Za zapojení prodejny potravin např. obdrží 10 Greenbacks, tedy ekvivalent 120 dolarů.

Systém musí hradit náklady na tisk bankovek, adresáře účastníků a inzertních novin. Prostředky na tyto platby získává z placených inzerátů a z příspěvků. Fungování systému umožňuje i práce dobrovolníků.

6. Výhody a nevýhody alternativních systémů obecně

Provoz místního obchodního systému může mít ekonomické, sociální a environmentální přínosy pro region. Výhody může být poměrně složité přesně určit, přesto je jejich význam nezanedbatelný. Například:

- vyrovnává a posiluje společenské vztahy
- vytváří podmínky pro důvěru v individua a komunitu, popř. tuto důvěru posiluje
- rozvíjí osobní zájmy lidí
- poskytuje příležitosti potenciálním novým podnikatelům k rozvoji vlastní firmy
- poskytuje příležitosti k rozvoji vlastních schopností

6.1. EKONOMICKÉ PŘÍNOSY

Obchodní systém s lokální měnou:

- **udrzuje peníze v regionu, což pomáhá rozvoji místní ekonomiky**

Cílem používání vlastní měny není ekonomická izolace obce nebo regionu, jde o zabránění odlivu peněz ven z regionu, popř. o snížení závislosti na přílivu peněz zvenčí. Místní měna s omezenou regionální platností nemůže být utrácena nebo investována kdekoli, ale jen v rámci systému.

Vzhledem k dnešnímu vývoji jde o krok opačným směrem: současná globální ekonomika má tendenci překážky pohybu peněz odstraňovat, nejvýmluvnějším důkazem je nová evropská měna euro. Pro region to však znamená možnost snazšího přesunu peněz jinam, jinými slovy odlivu (regionální) kupní síly.

Uvažujme například německého podnikatele nedaleko hranic s Rakouskem. Je možné, že se tomuto podnikateli dříve nevyplatilo utratit nebo investovat své volné prostředky „v sousedství“ za hranicemi, protože by zaplatil určitou sumu za jejich převedení do cizí měny. Dnes u eura nejsou transakční náklady nutné, a on tak může dát přednost např. investici do Rakouska před podobnou příležitostí ze své vlastní obce, protože je ta rakouská buď jen minimálně výhodnější. Zatímco dříve - bez jednotné měny a s určitými překážkami pohybu peněz - by se mu vyplatilo ponechat své prostředky ve své obci, tyto peníze by tak z regionu neodplynuly a lokální kupní síla by zůstala zachována. Tento příklad však nemusí platit jen pro případ dvou sousedících příhraničních regionů (Německo a Rakousko apod.), neboť euro lze přesunout se stejnými (prakticky nulovými) náklady jako do Rakouska i do dalších zemí EMU.

- **otevívá možnosti obchodování tam, kde by jinak z konvenčními penězi (hotovostí) nebylo možné**
- **v případě LETS poskytuje okamžitý a bezplatný úvěr, jednotky místní měny jsou k dispozici, kdykoliv je třeba²⁶**

Jak je patrné z kapitoly 4.3, platby v místní měně LETSystému lze přirovnat platbám směnkami. V LETS jsou peníze generovány ve chvíli, kdy jsou potřeba - prostým vypsáním šeku.

Mezi další výhody náleží následující:

- **Členové LETS mohou své produkty prodávat i tam, kde by za ně kupující nebyli schopni konvenční měnou zaplatit.**

²⁶ U amerických obchodních systémů nelze tuto výhodu uznat, protože používají měnový systém pracující na principu konvenčního systému.

- **Místní podnikatelé mohou používáním alternativní měny** (nákupem zboží či práce od členů systému) **snížit své hotovostní výdaje** (např. vyplácet zaměstnancům část mzdy v lokální měně).

Místní měnové systémy mohou být přínosné i pro státní exekutivní instituce. Zejména ve slabých (snadno zranitelných) oblastech a skupinách mohou působit jako určitá „forma sociálního pojištění“, a to bez vlivu na státní rozpočet.

Místní měnový systém, který používá fyzickou měnu - papírové bankovky, přináší výhody podobné, v určitých ohledech se ale odlišuje. Konkrétně např. Ithaca HOURS používají jako jednotku zúčtování „hodinu práce“, jsou tedy měřeny nezávisle na místě a okolnostech. V případě vysoké inflace u národní měny mají Ithaca HOURS výhodu v tom, že jsou schopné změnit hodnotu jednotky zúčtování na takovou, která byla běžná. Systém je tak méně náchylný k šokům, když má národní měna problémy.

Určitý psychologický účinek má i to, že papírová měna vypadá věrohodněji a reálněji než měna v podobě elektronické nebo ve formě pouhých zápisů do účetních knih (jako u LETS). Její existence také podporuje místní povědomí a regionální hrdost.

[8]

6.2. SPOLEČENSKÉ A SOCIÁLNÍ PŘÍNOSY

- Vytváří místní povědomí a spojuje individuality z nejrozličnějších společenských, sociálních, politických a kulturních vrstev.

- Umožňuje starým a tělesně postiženým lidem seberealizaci, a tak jejich menší závislost a spoléhání se na pomoc rodiny, přátel, sousedů a sociálních služeb.
- Rozšiřuje kontakty a zlepšuje společenské vztahy.
- Umožňuje jednotlivcům objevit, poznat, využít a popř. zdokonalit své osobní schopnosti a dovednosti, které by v jejich konvenčně placených zaměstnáních zůstaly nevyužity.
- Rozsah nabízeného zboží a služeb může obsahovat cokoliv - od pronájmu nástrojů a zařízení po využití vlastních schopností - lidé jsou v rámci LETS ochotni nabízet i to, co by si profesionálně nabízet netroufli.

Pozitivní sociální a psychologickou roli LETS poměrně dobře ilustruje následující příklad: „Hudebník-amatér, kterého by v životě nenapadlo nabízet své služby profesionálně, například rád přijme pozvání, aby zahrál na něčích narozeninách za ‚žaludy‘ či ‚bobule‘. LETS tak pomáhá původní vztahy v obci, rozbité globalizovaným průmyslovým a peněžním systémem.“²⁷

6.3. NEVÝHODY

- **Omezený rozsah nabízených produktů a služeb**, a to v závislosti na počtu členů systému a jejich možnostech a schopnostech.
- Protože každá transakce musí být v LETSystému zaúčtována administrátorem, často se objevuje názor, že zvláště **pro malé transakce** (např. v ekvivalentu 10-50Kč) je LETS

²⁷ Johanisová, N., Sedmá generace, 4, 1999, str. 22

zbytečně složitý, protože vyžaduje vyplnění šeku kupujícím a jeho předání (doručení např. poštou) centrále systému, kde je transakce zaúčtována. V případě používání bankovek (jako např. u Ithaca HOURS) se stává platba i nízké sumy velmi jednoduchou - prostým předáním bankovky - jako u konvenční měny.

- **Jednotky místní měny mohou být používány pouze místně, často není možnost jejich použití v jiných systémech či jiném regionu.** Pokud je možnost obchodování mezi jednotlivými LETS (inter-system trading), významná část jednotek LETS může být generována „zvenčí“ (mezisystémový účet je zatížen velkou částkou). Směnné poměry místních měn různých systémů se mohou měnit v závislosti na rozmanitosti a kvalitě zboží a služeb v nich nabízených.
- **Malí obchodníci (neúčastníci se systémem) mohou na svém trhu vnímat LETS jako konkurenci.**
- **Neexistuje tlak na členy se záporným stavem účtu.**

Z praxe provozu LETS vyplývá, že nadměrné (nepřiměřené) poskytování půjček (grantů) a dlouhodobé setrvávání v minusovém stavu účtu, může být nebezpečné. Extrémně a dlouhodobě zadlužený člen LETS může ztratit zájem a motivaci svůj dluh splatit a může chtít systém raději opustit. Preventivním opatřením může být stanovení maximální výše záporného zůstatku účtu, což je v mnoha LETS používáno. Dalším nástrojem je časový limit, do kterého musí člen svůj závazek vyrovnat, popř. dohoda, že např. po roce musí dlužník zaplatit v normální (národní) měně částku ve výši svého salda

na určený účet (trust account). Obnos je mu vrácen poté, co jeho účet v místní měně dosáhne kladného zůstatku.

Nicméně ani dlouhodobý kladný zůstatek, zejména vysoký, přináší pro fungování obchodního systému riziko. Dlouhodobé nevyužití místní měny k nákupu nějakého zboží či služby vede ke stagnaci. Např. LETSystém v Comox Valley dosáhl bodu, kdy téměř vymizely možnosti jak lokální měnu utratit (resp. nakoupit produkty, které kupující potřebuje). Podobně se vyvíjely i jiné systémy. Některé systémy proto mají pracovníky, jejich úkolem je pomoci členům, kteří nevědí, jak měnu utratit či vydělat.

Řešením může být i zavedení určitého poplatku (parking fee), který by byl vybírán při dosažení předem stanovené částky a který by odrazoval od hromadění (šetření) velkých sum lokální měny.

- **Problematické může být vytvoření nového systému a zajištění jeho relativně bezproblémového chodu zvláště v prvních letech.** Často se stává, že počet členů LETS (a tedy rozmanitost nabídek a poptávek) vzrůstá poměrně pomalu. Aktivnější členové, kteří si vydělají částku místní měny, pak nemají příležitost ji utratit a ztrácí v systém důvěru. Podobná situace nastává i u zadlužených členů systému, pokud např. nejdou jejich služby na odbyt a nemohou vyrovnat své závazky vůči systému. Ztráta důvěry ve fungování systému může mít zásadní vliv na jeho další fungování.
- **V některých státech mohou být problémy se zdaňováním obchodů provedených v místní měně.** Někdy státní

instituce odmítají vyplácet dávky v nezaměstnanosti člověku, pokud je aktivně obchodujícím členem LETS.

Pro podnik, který by se plně účastnil LETSystému (tedy prodával své produkty jen za jednotky místní měny), by mohlo být problematické odvádění daní státním institucím. Jak bylo výše popsáno (kapitola 4.4.5), daně jsou odváděny v národní měně, protože státní instituce jinou měny než oficiální neakceptují. Pro tento podnik by mohlo být obtížné obstarat si dostatek národní měny, aby dostál svým závazkům vůči státu. Proto prakticky všechny podniky prodávají své produkty za cenu skládající se z poměru místní a národní měny, např. 20:80, tedy 20% ceny je možné uhradit alternativní měnou a 80% měnou oficiální. Tento poměr je také dán například tím, nakolik je podnik závislý na přísunu materiálu pro výrobu produktu zvenčí, a tedy nutností zajistit si dostatečnou výši národní měny i na platby svým dodavatelům. Poměrová platba, jejíž větší část tvoří až na výjimky národní měna, také usnadňuje podniku realizaci výdajů v místní měně, protože podnik by mohl problémy místní peníze vůbec utratit.

Z uvedeného vyplývá, že zapojení se do systému místního obchodu je výhodnější pro malé nebo menší firmy s lokálním zaměřením, které používají místní pracovní sílu a zdroje. Zaměstnanci těchto firem by mohli část mzdy dostávat v lokální měně.

- Pro všechny místní měny jakéhokoliv typu platí, že by vůbec neexistovaly, kdyby přinejmenším jeden člověk nevěnoval jejich vývoji obrovské úsilí a spoustu svého osobního času, a to zejména v prvních roce, spíše ale až třech letech. V případě Ithaca HOURS je poukazováno na to, že kdyby Glover, který systém prakticky sám založil,

nebyl v průběhu prvních třech let fungování systému tak moc oddaný svému přesvědčení, Ithaca HOURS by nejspíše skončily stejně jako LETSystém, který v Ithace fungoval před HOURS.

- Místní systémy jsou často závislé i na práci dobrovolníků a na sponzorských příspěvcích.

7. Zhodnocení dosažených cílů práce a doporučení pro ekonomickou praxi

Z více než patnáctileté historie fungování LETS jsou zřejmé pozitivní přínosy pro místní ekonomiku, společenský život a sociální vazby lidí v rámci komunity, kde je systém používán. Alternativní obchodní systém lze definovat také jako *nový trh pro zboží a služby* - vytváří podmínky pro směnu zboží a služeb, která by se jinak neuskutečnila. Doplnková měna aktivuje potenciál ekonomických subjektů, který by bez její existence zůstal nevyužit (viz příklad uvedený v závěru kapitoly 6.2). Obchodní systém stimuluje regionální obchod i tím, že v rámci komunity rozšiřuje osobní kontakty lidí (podnikatelů), které jsou tolik potřebné pro uskutečňování obchodů (získávání zakázek). **Hypotéza č.1 byla tedy potvrzena.**

Celkový vliv alternativní obchodních systémů na národní hospodářství je však malý, a to i v západní Evropě, kde v každém státě funguje několik desítek či stovek různých systémů. Není výjimkou, že objem obchodování členů LETS v místní měně ve srovnání s jejich obratem v konvenční měně činí např. jen 5% nebo i méně. Jak ale plyne z kapitoly 5.4.1 (citace Paula Gloverera na str.65), je možné dosáhnout mnohem významnějších objemů obchodů, uvedený rozsah využití místní měny je však výjimečný.

Dle poznatků Michaela Lintona uvedených v kapitole 3.1.1 lze tvrdit, že míra obchodování je závislá na toku národní měny do místní ekonomiky. Co se týče regionálního obchodování, místní měna (především ve funkci prostředku směny) může snížit závislost na přísunu peněz z vnějšku regionu. **Hypotéza**

č.2 tak byla potvrzena, nicméně je nutné vzít v úvahu velice malý rozsah snížení této závislosti. Tvrzení o velmi malém rozsahu snížení závislosti se opírá jednak o výše uvedené nízké objemy provedených transakcí v místní měně v porovnání v měnou národní, a jednak o následující argumentaci: lze říci, že v současné době pravděpodobně neexistuje region, který by byl soběstačný v oblasti výroby energie, pěstování potravin a výroby oděvů (viz bod 3 v úvodu této práce). Závislost na těchto klíčových produktech a surovinách (zdrojích) znamená, že pro platby za uvedené (z hlediska regionu dovážené) produkty (zdroje) je nutné zajistit si dostatečné množství národní měny, což dále znamená „nutnost“ participovat na obchodu tak, aby byl zajištěn přísun peněz do regionu. Bez (alespoň významnější) soběstačnosti v uvedených klíčových oblastech nemůže ani nezávislý finanční systém významně snížit závislost na přísunu peněz z vnějšku regionu.

Cíl popisovaný v úvodu práce - vytvoření nezávislého finančního systému - tedy „nahrazení národní měny měnou místní“ se může jevit jako neslučitelný s deklarovanou „doplňkovou“ funkcí místní měny (závěr kapitoly 2.1). V podstatě ale jde o zajištění uspokojování místních potřeb místními zdroji: nahrazuje se importovaný produkt produktem místním, a to s vědomím, že prostředky na něj vynaložené zůstávají v regionu (v systému) a „nemizí“ („neodtéká“) z něj pryč. Tuto situaci lze přirovnat k chování spotřebitele při rozhodnutí o koupi určitého produktu, který je k dostání od různých - domácích i zahraničních - výrobců: např. když dám - jako český spotřebitel - přednost produktu českého výrobce před zahraničním. Podobně jako já budu preferovat (pokud to situace umožňuje) v České republice vyrobený jogurt, člen českobudějovického LETS dá přednost platbě v žaludech před platbou v korunách.

Jak vyplývá z celosvětového působení LETS a jiných alternativních obchodních (měnových) systémů, lokální měna nahrazuje (vyplňuje) nedostatky národní měny: jednak její „vzácnost“ (omezené množství), a jednak - z pohledu regionu - negativum odlivu peněz jinač. Lokální měna zvyšuje rychlost obrátu peněz v regionu (kapitola 2.4.2) a může pozitivně působit (a zpravidla působí) na lokální ekonomický a společenský rozvoj (kapitoly 6.1 a 6.2), může být tedy vhodným komplementem národní měny. **Hypotéza č.3 byla potvrzena.**

Je třeba zdůraznit i ekologický rozměr místních měn, pro něž často bývají nazývány jako „zelené“ (např. „Green Dollars“ - Lintonův LETS v kanadském Courtenay - kap.3.1.1) nebo jako „Eco“ (příloha č.4). Jak bylo uvedeno výše, díky alternativním měnám je stimulován regionální obchod. Produkty vyrobené z místních zdrojů jsou i lokálně prodávány. Snižuje se (popř. se eliminuje úplně) nutnost transportu produktů, resp. import do regionu, a tím i náklady s přepravou spojené včetně negativních vlivů dopravy na životní prostředí (výfukové plyny apod.).

Je zřejmé, že větší význam místní obchodní systémy mají době krizí a že častěji vznikají v obdobích hospodářských problémů, kdy se zvláště problematické regiony snaží vzít iniciativu do vlastních rukou a být co možná nejvíce nezávislé na okolní ekonomice. Potvrzuje to zejména masivní rozmach místních měn během a po 1.světové válce, kdy vzniklo zejména v Rakousku a Německu několik stovek nouzových měn. Několik desítek jich bylo založeno i v tehdejším Československu (kapitola 2.4). V obdobích růstu a prosperity státního hospodářství naopak v mnoha systémech objem

obchodování výrazně klesá, případně tyto systémy svoji činnost ukončují úplně. Takový vývoj je z racionálního hlediska zcela přirozený.

Z výsledků všech uvedených hypotéz se lze domnívat, že vytvoření místního obchodního systému s vlastní měnou je dalším krokem v ekonomickém vývoji. Objevují se názory, že v budoucnosti bude vedle konvenčních měn v ekonomice fungovat několik tisíc lokálních měnových systémů. Již několik let se navíc objevují tendence propojit LETSystémy s nezávislými lokálními bankami. Otázkou ovšem zůstává zajištění dlouhodobější stability místního měnového systému. Toto téma je možné doporučit k další analýze.

Z celosvětového rozšíření místních obchodních systémů lze usuzovat na jejich další budoucí rozmach. Zvláště v oblasti bývalých centrálně plánovaných ekonomik, kde jsou tyto systémy poměrně neznámé, lze očekávat zakládání LETS. Během roku 2001 byl založen např. první LETS v Polsku, další nový systém (již pátý) vznikl v Bratislavě na Slovensku. V České republice v současné době fungují LETSystémy tři, a to v Praze, Brně a Českých Budějovicích. Na začátku roku 2002 se objevily snahy o budoucí založení LETS s působením v Liberci a okolí.

8. Literatura:

1. Douthwaite, R.: Short Circuit. Liliput Press, Dublin 1996
2. Douthwaite, R.; Wagman, D.: Barataria - A Community Exchange Network for the Third System. Strohalm 1999
3. Revenda, Z.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Management Press, Praha 1996
4. Revenda, Z.: Centrální bankovníctví. Management Press, Praha 1999
5. Samuelson, P. A.; Nordhaus, W.D.: Ekonomie. Nakladatelství Svoboda, Praha 1995
6. http://www.scotbarter.org/aesreport/section_7_alternative_currencies.htm
7. <http://www.transaction.net/>
8. <http://www.lightlink.com/hours/ithacahours/>
9. Linton, M.; Soutar, A.: The LETSystem Design Manual, <http://www.gmlets.u-net.com/>
10. <http://www.letslinkuk.org/>
11. Johanisová, N., Sedmá generace, 1999, č.2, s. 24 - 25
12. Johanisová, N., Sedmá generace, 1999, č.4, s. 22 - 23
13. Johanisová, N., Sedmá generace, 1999, č.6, s. 21 - 22
14. LETSlink SCOTLAND Newsletter, léto 2001
15. Turmel, J.: <http://www.cyberclass.net/turmel/>
16. Pravidla Letokruhu, <http://letokruh.webpark.cz/pravidla.rtf>
17. <http://www.lets-linkup.com/>
18. <http://www.brooklynngreenbacks.org/>
19. 60 Years of the WIR Economic Circle Cooperative - Origins and Ideology of the Wirtschaftsring, <http://www.ex.ac.uk/~RDavies/arian/wir.html>
20. <http://lets.ecn.cz/>

21. http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.asp?r=ekonomika&c=A020417_165131_ekonomika_klu&l=1
22. <http://www.letseurope.info/>
23. Kraft, J.; Bednářová, B.: Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90.let. Technická univerzita v Liberci, Liberec 1997

9. Seznam příloh:

1. **Příloha č.1:** Příklady šeků používaných v LETS

rozsah: 2 strany

2. **Příloha č.2:** Pravidla Letokruhu

rozsah: 2 strany

3. **Příloha č.3:** Obraty členských účtů Letokruhu

rozsah: 1 strana

4. **Příloha č.4:** Vybrané názvy místních měn v LETS

rozsah: 1 strana

5. **Příloha č.5:** Příklady bankovek vybraných amerických
„hodinových“ systémů

rozsah: 3 strany

6. **Příloha č.6:** Nejužívanější názvy obchodních a měnových
systémů ve vybraných státech

rozsah: 1 strana

Příloha č.1: Příklady šeků používaných v LETS

Obrázek č.1: Šek používaný v českobudějovickém Letokruhu

Letokruh	
Prosím převed'težaludů z mé sady číslo.	
panu/paní (jméno a příjmení)	
Datum.....	Podpis.....
Prosíme, pište čitelně!	
Odkazy Letokruhu, např. nové nabídky/poptávky nebo zrušení nabídek/poptávek	

Zdroj: Materiály Letokruhu

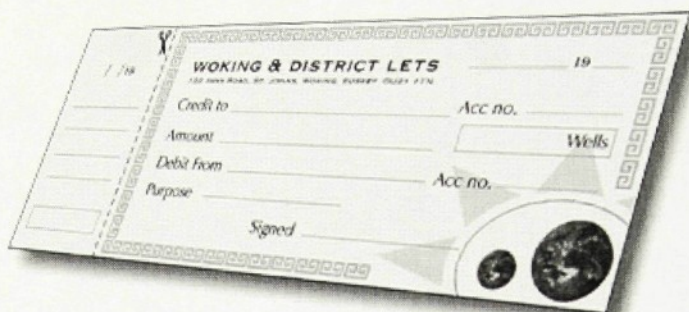
Obrázek č.2: Šek používaný v irském Teifi Taf LETS

CYFLE TEIFI TAF LETS		Dyddiad/Date: 10/2/01
Taler/Pay:	A.N.Other #	T 1.00
Am/For:	That thing that you do	
Sum/Amount:	One Teifi	
Oddi wrth/From:	Ivan Account #	
		Rhif/Siec: Cheque No.:

Zdroj:

<http://www.teifitaf.freemove.co.uk/lluniau/siecsampl.jpg>

Obrázek č.3: Šek používaný Woking & District LETS (Surrey, Velká Británie)

Zdroj: <http://www.wdlets.org.uk/menu02.htm>

Příloha č.2: Pravidla Letokruhu

Pravidla Letokruhu

Letokruh je volné sdružení lidí v Českých Budějovicích a okolí, kteří si chtějí vzájemně pomáhat. Letokruh není právnický subjekt, a proto jsou jednotliví členové sami odpovědní za svoji aktivitu v Letokruhu. Každý, kdo má zájem, se může stát členem Letokruhu po vyplnění přihlášky a zaplacení členského poplatku.

Přehled nabídek a poptávek

Přehled nabídek a poptávek se aktualizuje vydáváním měsíčníku který se rozesílá buď poštou nebo e-mailem (viz. členské poplatky). Samotné nabídky/poptávky se zadávají na účtárnu (viz. evidence), nebo tomu kdo je uveden jako autor příštího měsíčníku. Spěšné nabídky/poptávky se nezávisle na měsíčníku můžou rozesílat použitím e-mailové adresy letokruh@pandora.cz. Přehledy nabídek/poptávek jsou také dostupné na internetových stránkách Letokruhu na adrese letokruh.webpark.cz. Na této adrese jsou také uvedeny stavy účtů (viz. evidence).

Výměna informací a diskuse

Měsíčník nabízí také možnost uveřejnit příspěvky, ať už se to týká Letokruhu, LETS – systémů, nebo jiných zájmových oblastí. Příspěvky se vždy posílají tomu, kdo je uveden jako autor příštího měsíčníku.

Pro ty co mají internet je na adrese letokruh.webpark.cz také návstěvní kniha, která nabízí prostor k volnější diskuzi a informacím. Rozesílací e-mailová adresa letokruh@pandora.cz se případně může použít na upozornění nového příspěvku v této knize.

Evidence

K evidenci pomoci nebo prodeje slouží žaludy. Každý člen má své číslo větve (úctu). Podle adresáře a inzertní části v měsíčníku se členové domluví na pomoci/prodeji. Cenová částka je předmětem domluvy mezi nabízejícím a zájemcem. Tato částka se určuje v žaludech (jako pomoc slouží přirovnání 1 žalud = 1 Kč), ale v případech, kdy nabízející má v souvislosti se svou pomocí výdaje v korunách (např. benzín při přepravě), má ten, kdo službu poskytuje nárok požadovat úhradu těchto výdajů v korunách.

Po pomoci nebo při prodeji plátce vyplní šek, předá ho tomu, kdo službu poskytnul a pro vlastní přehled si nechá ústřížek. Ten, kdo službu poskytnul, pošle/dopraví tento šek do účtárny (větev číslo 9 uvedená v měsíčníku).

Členské poplatky

Členské poplatky slouží na krytí výdajů přímo spojených s provozem Letokruhu. Tyto poplatky se skládají ze dvou částí. Jedna část je korunová, která mj. hradí poštovné na rozesílání měsíčníku a výdaje za kancelářské potřeby. Druhá část je žaludová a hradí práci spojenou s vydáváním měsíčníku a evidováním větví (účtů).

Korunová část členského poplatku činí ročně 75 Kč. Pro členy, kteří nechtějí dostávat měsíčník poštou nebo pro ty, kteří mají možnost přijímat měsíčník e-mailem, činí členský poplatek 25 Kč. Členské poplatky jsou splatné při vstupu a v lednu každého dalšího roku členství. Člen, který vstoupí do 30. září kalendářního roku, platí poplatek na daný rok. Člen, který vstoupí po 30. září kalendářního roku, platí poplatek mající platnost i na rok následující. Poplatek lze platit i na dva roky najednou (150/50 Kč). U členů v tíživé finanční situaci lze korunový poplatek prominout. Partneri nebo i skupiny mohou mít společné členství (větev).

Žaludová část členského poplatku činí ročně 70 žaludů. Pro členy, kteří nepřijímají měsíčník nebo ho přijímají e-mailem, činí tento poplatek 50 žaludů. Žaludová část poplatku se platí až po každém uplynulém roce členství. Pokud Letokruh opustíte, tato část se za daný rok platit nemusí.

Právní rámec činnosti Letokruhu

Podle § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen "zákon"), se na jednotlivé členy Letokruhu vztahuje povinnost zdaňovat tzv. ostatní příjmy. Zákon však stanoví určitá osvobození od daně, která se vztahují mj. na:

1. Příjmy z prodeje movitých věcí (§ 4 odstavce 1 písm. c) zákona). Osvobození se nevztahuje na příjmy z prodeje motorových vozidel, letadel a lodí, nepřesahuje-li doba mezi nabytím a prodejem dobu jednoho roku.
2. Příjmy z příležitostných činností nebo příležitostného pronájmu movitých věcí, včetně příjmů ze zemědělské výroby, která není provozovaná podnikatelem (samostatně hospodařícím rolníkem) do výše odpovídající 10 000 Kč ve zdaňovacím období (§ 10 odstavec 3 písm. a) zákona).

Vážení, z výše uvedeného vyplývá, že příjmy z prodeje movitých věcí nejsou vůbec zdaňovány, s výjimkou prodeje aut, letadel nebo lodí méně než rok starých. Rovněž příjmy ze služeb, které nejsou poskytovány jako podnikatelská činnost, zdanění nepodléhají, pakliže součet těchto příjmů a dalších ostatních příjmů za rok nepřesáhne 10 000 žaludů/korun.

K posouzení, zdali někdo překročí tento limit za předchozí rok, Vám pomůže přehled obratu, který Vám sdělí ten, kdo má zodpovědnost za evidování větví. Z evidovaného obratu se ale samozřejmě musí odečíst jak výdaje (když jste si něco za žaludy koupili nebo si nechali pomoci), tak žaludové příjmy z prodaných movitostí, které se ve většině případů nezapočítávají (viz bod č. 1). Pro celkové posouzení se žaludové příjmy musí sčítat s případnými dalšími příjmy mimo Letokruh spadajícími pod kategorii "ostatní příjmy". Odpovědnost za daňové přiznání při případném překročení dříve uvedeného limitu má každý člen Letokruhu sám za sebe.

Zdroj: <http://letokruh.webpark.cz/pravidla.rtf>

Příloha č.3: Obraty členských účtů Letokruhu

Tabulka č.1

Č. účtu	Stav na účtu k 28.9.2001	Obrat
8	1,719.00	18 557,00
17	1,500.00	1 500,00
13	1,069.00	1 525,00
9	610.00	10 020,00
12	600.00	700
11	497.00	3 483,00
15	495.00	2 045,00
10	430.00	530
18	430.00	7 570,00
38	200.00	200
16	122.00	1 138,00
26	110.00	110
2	100.00	200
7	50.00	750
41	20.00	20
25	0.00	0
14	0.00	0
44	0.00	0
4	0.00	0
35	0.00	0
43	0.00	0
42	0.00	0
40	0.00	0
39	0.00	0
37	0.00	0
24	0.00	0
36	0.00	0
22	0.00	0
32	0.00	0
31	0.00	0
30	0.00	0
29	0.00	0
28	0.00	0
27	0.00	0
5	-70.00	70
3	-70.00	70
21	-100.00	100
23	-300.00	300
34	-600.00	600
6	-702.00	1 998,00
19	-760.00	1 460,00
1	-870.00	3 630,00
33	-1,060.00	1 060,00
20	-3,420.00	5 920,00

Tabulka č.2

Č. účtu	Stav na účtu k 31.12.2001	Obrat
17	4,800.00	4 800,00
18	3,342.50	10 657,50
13	1,069.00	1 525,00
2	900.00	1 000,00
22	750.00	4 150,00
12	550.00	750
38	540.00	1 140,00
11	497.00	3 483,00
10	430.00	530
14	270.00	330
16	222.00	1 238,00
26	110.00	110
28	100.00	100
9	64.00	10 966,00
7	50.00	750
41	20.00	20
4	0.00	0
24	0.00	0
25	0.00	0
36	0.00	0
45	0.00	0
44	0.00	0
42	0.00	0
40	0.00	0
37	0.00	0
27	0.00	0
35	0.00	0
32	0.00	0
30	0.00	0
39	0.00	0
29	0.00	0
31	0.00	0
3	-70.00	70
5	-70.00	70
20	-170.00	10 670,00
21	-300.00	300
15	-305.00	2 845,00
34	-500.00	700
23	-525.00	525
6	-702.00	1 998,00
19	-760.00	1 460,00
33	-1,060.00	1 060,00
1	-1,420.00	4 280,00
43	-3,300.00	3 500,00
8	-4,532.50	28 025,50

Zdroj: materiály Letokruhu

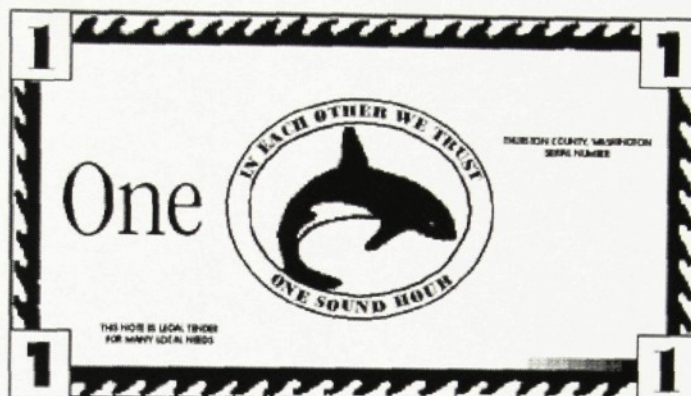
Příloha č.4: Vybrané názvy místních měn v LETS

Tabulka č.3: Názvy místních měn

Název LETS (země původu)	Název měny
Borderlands LETS (Austrálie)	Beans
Byron/Mullum/Tweed LETS (Austrálie)	Ecos
Hillingdon LETS (Velká Británie)	Hillingdon Pound (H£)
LETS Illawarra (Austrálie)	warras
LETS Zaježovských novolazníkův (Zaježová, Slovensko)	Jež
Letokruh (České Budějovice, Česká republika)	Žaludy
Maryborough (Austrálie)	Ululahs
Mašekov mlyn (Vráble, Slovensko)	Veuro
Pražský LETS / Agentura GAIA (Praha, Česká republika)	Chechtáky
Preston LETS (Velká Británie)	Cob
South East Essex LETS (Velká Británie)	Pier
Talente System Kiel (Německo)	Talenten
Teifi Taf LETS (Irsko)	Teifi

Příloha č.5: Příklady bankovek vybraných amerických
„hodinových“ systémů

Obrázek č.4: Přední strana bankovky v systému Sound HOURS
(Olympia, stát Washington, USA)

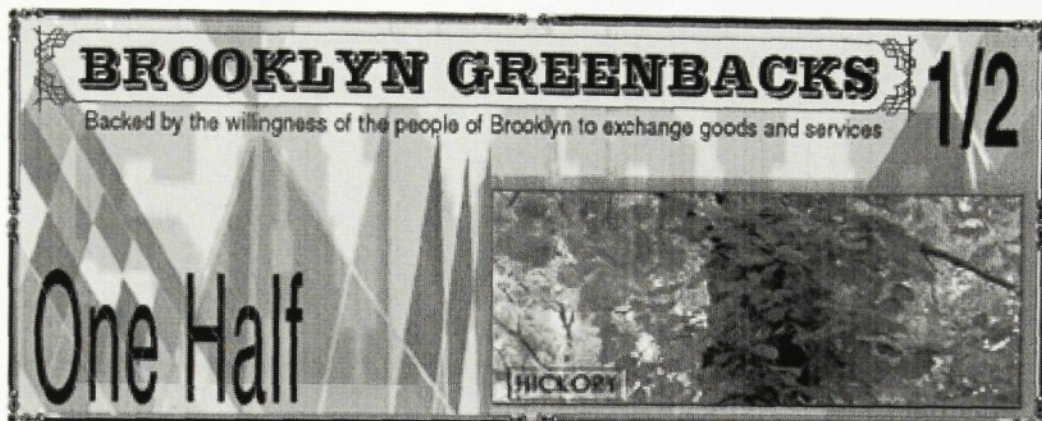
Zdroj: http://www.olywa.net/roundtable/sound_hours/look.html

Obrázek č.5: Přední strana bankovky v systému Sound HOURS
(Olympia, stát Washington, USA)

Zdroj: http://www.olywa.net/roundtable/sound_hours/look.html

Obrázek č.6: Přední strana bankovky v systému Brooklyn Greenbacks (Brooklyn, New York, USA)

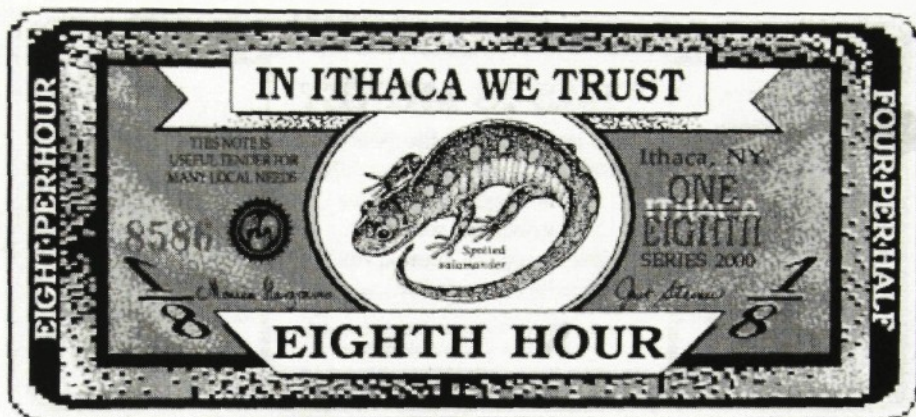
Zdroj: <http://web.greens.org/ny/brooklyn/greenback-jpgs.htm>

Obrázek č.7: Zadní strana bankovky v systému Brooklyn Greenbacks (Brooklyn, New York, USA)

Zdroj: <http://web.greens.org/ny/brooklyn/greenback-jpgs.htm>

Obrázek č.8: Přední strana bankovky v systému Ithaca HOURS
(Ithaca, stát New York, USA)

Zdroj: <http://www.ithacahours.com/>

Příloha č.6: Nejužívanější názvy obchodních a
měnových systémů ve vybraných státech

Tabulka č.5 - Názvy měnových systémů

Stát	Nejužívanější název
Velká Británie, Finsko a další	LETS (Local Exchange Trading Systems)
Francie	SEL (Systeme d'Echange Local)
Německo, Rakousko	Tauschring
Nizozemí	Ruilkring
Norsko	Byttering
Švédsko	Bytesring
El Salvador	Barter Exchange
USA	HOURS nebo Time Dollars
Indonésie, Thajsko	Community Currency Systems (Místní měnové systémy)